

Pavle Baloh-Peter¹

Spomini na Kozjansko v letu 1942

Ustanovitev Kozjanske čete aprila 1942

Z nalogo, da razvname vseljudski upor proti okupatorju v sleherni zakotni vasi širom po Sloveniji, je korakala 10. aprila 1942 zvečer tričlanska patrola I. štajerskega bataljona na Kozjansko. Tako smo imenovali partizani ozemlje med Savinjo, Šentjurjem, Rogaško Slatino, Sotlo in Savo. Patrolo smo sestavljali: Janko Skvarča-Modras,² Pavle Baloh-Peter in Martin Fajfar-Črtomir. Pot nas je vodila s Pleš, kjer je taboril bataljon, preko Toplic pri Zagorju čez Gamberk in preko Kotredeža v Planinsko vas nad Trbovljami. Tu smo v gozdu predanili. Iz bližnje hiše so nam prinašali hrano. Prebivalce hiše je Modras dobro poznal, ker se je vedno ustavil pri njih, kadar je imel kakšen opravek v bližini Trbovelj. Iz gozda sem opazoval Trbovlje, kjer sem preživel dvajset let svojega življenja, od tega sedem let v revolucionarnem delu. Občutek sem imel, da imajo rudniški stroji sedaj, ko delajo za okupatorja, čisto drug, nekako otožen glas. Spomnil sem se težkih dni, ki sem jih preživel v tem kraju do odhoda v partizane in ponovno zaključil, da je pogoj za ustvarjanje boljšega življenja le naš zmagoviti boj. Še bolj sem stisnil k sebi puško in spoznal, da mi je le-ta do izgona okupatorja najbližja prijateljica.

11. aprila 1942 proti večeru smo nadaljevali pot skozi Knezdol, preko Lize na Malo Reko in v Št. Pavel pri Preboldu. Tu smo se oprezno ustavili pred Turkovo domačijo. Modras, ki je poznal to družino, je narahlo potrkal na okno. Oglasila se je starejša hčerka. Na nje vprašanje: »Kdo je?« je odgovoril: »Jaz sem, Janko.« In že so se odprla vrata. Potiho smo zlezli v hišo, se razgovarjali o razmerah tam in drugod, med tem časom pa se pridno zalagali z jedačo. Turkova hčerka nam je povedala, da jih zagrizenci opazujejo in da so njenega brata Nemci ustrelili pri grobelskem mostu.³ Modrasa je

¹ Pavle Baloh je iz trboveljske rudarske družine. V napredno delavsko gibanje se je vključil kot cestni delavec leta 1934 kot devetnajstletni mladenc. Že pred vojno je postal funkcionar SKOJ in Partije. Od leta 1939 je vodil okrožni komite SKOJ za Revirje, dokler ni poleti 1941 vstopil v Revirsko četo.

Za Inštitut za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani je napisal obsežne spomine na svoje delo od leta 1934 do 1945. Objavljamo odlomek iz teh spominov. Opombe sta napisala Tone Ferenc in Lojze Požun.

² Janko Skvarča-Modras, mehanik, član KPS izpred vojne, se je poleti 1941 vključil v Celjsko četo, nato v Savinjsko in se končno z Revirsko četo udeležil brežiškega pohoda. Spomladi 1942 je postal politkomisar II. Revirske čete, nakar so ga poslali na Kozjansko. 20. decembra 1943 je padel pri Sv. Petru pod Sv. Gorami kot komandir Kozjanske čete. Po vojni so ga proglasili za narodnega heroja.

³ Jože Turk, ključavničarski pomočnik, član KPS izpred vojne, borec Celjske čete, ki ga je vodstvo čete poslalo v Savinjsko dolino, da bi dobil stik s Savinjsko četo. Padel je 2. septembra 1941 na mostu čez Savinjo pri Latkovi vasi.

novica močno potrla, ker sta bila z ubitim zelo dobra prijatelja. Na našo željo so dovolili, da lahko čez dan prespimo na njihovem kozolcu. Hrano so nam prinašali v košu, s katerim so navidezno prihajali po krmo. Zvečer smo se zahvalili za gostoljubnost in nadaljevali pot mimo Šešč, Migojnic, Kasez in pod Homom v Košnico pri Celju. V Košnici smo se oglasili 12. aprila zjutraj pri Majerjevih. Tudi ta hiša je bila Modrasu že poznana. Poklical je domačega fanta, ki je bil zaposlen v Celju kot krojaški pomočnik. Fant se je takoj dvignil in nas že pri izhodu iz hiše opozoril, da je teren dokaj nevaren in da je v Celju izdajal nek funkcionar OF Gorenjak.⁴ Peljal nas je v gozd, kjer smo prebili dan. Čeravno nekoliko prestrašen, je bil vseeno zadovoljen, da smo prišli. Že nekaj dni je imel skritega mladega delavca iz Celja, ki je moral zaradi izdaje bežati. Želel mu je pomagati v partizane. Ubežnik iz Celja se je zelo razveselil srečanja z nami. Dali smo mu ime Vid⁵ in je postal četrti član naše patrole. Zvečer smo nameravali nadaljevati pot. Po nalogu Tončke Čečeve-Roze, ki je bila sekretarka okrožnega odbora OF za Celje, smo odhod odložili na večer drugega dne. Z Rozo smo se sešli v Majerjevem mlinu. Po analizi celjskih razmer nam je naročila, naj vzdržujemo stalno zvezo s Celjem, da bi mogla pošiljati k nam ljudi, ki morajo v partizane.

13. aprila zvečer smo se odpravili dalje. Zaradi varnosti smo hodili preko Tremarskega hribovja. Pri vasi Tremarje smo prekoračili cesto in že smo bili pri Savinji. Poiskali smo najugodnejši kraj za prehod. Reka je bila še precej hladna, vendar nismo pomišljali. Slekli smo obleke, si jih navezali za vrat, da se ne bi zmočile, in zabredli v vodo. Bila je precej globoka in deroča, da nas je kar zanašalo. Ko smo jo prekoračili, smo se oblekli in se kar dobro počutili. Nato smo hodili ob njej do Laškega. Ker je bil Črtomir pred prihodom v partizane zaposlen v Gori pri Št. Lenartu, je izjavil, da mu je ta teren dobro poznan. Zato mu je Modras zaupal vodstvo čez Laško do Št. Lenarta. Kmalu smo ugotovili, da nas je vodil skozi sam trg. Ker ni bilo drugega izhoda, smo morali naprej. Ko smo prišli izven trga, smo Črtomira ošteli, saj bi nas v Laškem lahko Nemci dobili v roke. Sreča je bila v tem, da je bilo vse prazno in tiho. Iz mesta smo krenili po cesti, ki vodi v Št. Lenart. V naselju Gora pri Št. Lenartu smo se oglasili na kmetiji Šoperjeve mame.⁶ Tudi tukaj je bil Modras že star znanec, Črtomir pa je pred odhodom v partizane pri tej hiši služil za hlapca. Šoperjeva mama nas je res po materinsko postregla. Spet smo se počutili kot doma. Hčerka Micka nam je po materinem ukazu prinašala jedi in pijače. Če ne bi bilo nujno, da se odpravimo dalje, bi se kar odločili, da ostanemo pri Šoperjevih čez dan. Sina Anzeka smo nagovorili, da je šel klicat naše simpatizerje na sestanek. Naročili smo mu tudi, naj prinesejo s seboj orožje in municijo, če so kaj zbrali od zadnjega obiska. Čeprav je bilo že pozno, so domačini hitro prišli. Spominjam se, da so bili na sestanku vsi

⁴ Mirko Gorenjak je bil spomladi 1942 sekretar okrožnega komiteja KPS Celje. Po aretaciji v začetku maja 1942 je izdajal. 7. julija 1942 so ga Nemci ustrelili v Celju.

⁵ Stanko Pungaršek.

⁶ Pri Šoperjevih na Gori pri Št. Lenartu je bila že poleti 1941 javka med Kozjanskim in Revirji. Šoperjeve so nacisti 25. junija 1942 zaprli. Gospodinjo Marijo Šoper so ustrelili 30. julija 1942, njuna otroka Jožeta in Marijo Šoper pa 15. avgusta 1942. Sina Franca so odpeljali v Oswiecim, kjer so ga pokončali.

Pavle Baloh-Peter,
borec Kozjanske čete
in poznejši politični
delavec
na Kozjanskem
(Fototeka
Muzeja revolucije LRS,
Ljubljana)

domači, dva od sosednje hiše, iz Št. Lenarta sin in hčerka trgovca Gračnerja⁷ in še nekaj drugih. Na sestanek so prinesli nekaj municije in eno puško. Puško je dobil četrti član patrole Vid, ki je bil neoborožen. Na sestanku smo razpravljali o nadaljnjih nalogah. Zmenili smo se, da bomo z njimi v tesnejših stikih, ker bomo ostali v teh krajih. Dogovorili smo se tudi za javko in zvezo z Revirji. Okrog 24. ure smo odšli v spremstvu domačinov, ki so bili na sestanku in so se spotoma poslovili od nas. Kasneje smo slišali, da je bila Šoperjeva domačija uničena zaradi izdaje.

Iz naselja Gora nas je vodila pot skozi Velike Gorelce. Že od daleč nas je sprejel močan pasji lajež in nas spremljal še od vasi naprej. Spustili smo se

---

⁷ Stanko in Štefka Gračner. Stanka so nacisti ustrelili 15. avgusta 1942 v Starem piskru v Celju. Štefko in starše Jožeta in Ano so poslali v Oswiecim, kjer so do januarja 1943 vsi trije pomrli.

na cesto, ki vodi iz Mišjega dola v Globoko, jo prečkali in zavili proti Volušu. Bila je trda tema in začelo je deževati. Odločili smo se, da neke prevedrino, saj v takem vremenu nismo mogli naprej. Toda v tej okolici nismo poznali ne ljudi ne terena, pa smo se odločili, da zlezemo v bližnje gospodarsko poslopje in se zarinemo v krmu. Ker smo se nastanili brez vednosti lastnika, smo menili, da ni nujno postavljati straže. Mokni in utrujeni smo v senu prav sladko zaspali. Dež je padal tudi naslednji dan. Prebudili so nas ljudje, ki so pod poslopjem opravljali razna dela. Pričakovali smo, da bo kdo prišel gor in nas odkril. In res je prišla sredi popoldneva gospodinja po krmu. Mislili smo, da se bo prestrašila, čim nas bo ugledala, vendar ni bilo tako. Nič se nas ni bala, le vprašala je, kaj da tam delamo. Ko smo ji pojasnili, da smo partizani, da se borimo za svobodo Slovencev in vseh Jugoslovanov ter da se borimo proti okupatorju z orožjem, je čutila z nami in se glasno razjokala. Pomilovala nas je in nam zatrjevala, da smo ubogi. Sama je omenila, da o nas ne bo nikomur pripovedovala in da lahko ostanemo tam brez skrbi. Odleglo nam je, saj nismo želeli, da nas Nemci odkrijejo, še preden bi prišli do našega pravega cilja — Lesičnega. Čez dobro uro je prišla po nas, češ naj gremo k večerji. Ugovarjali smo, da ne bi bilo dobro, da nas vidijo ljudje. Na njeno zagotovilo, da sta sami s sestro in da nas ne bo nihče drug opazil, smo se podali v hišo. Bolj ko zase, smo se bali za ženici, kolikor bi nas kdo opazil in prijavil. Po večerji smo se poslovili kot dobri prijatelji in zavezniki. Zagotavljali sta nam, da se lahko vedno oglasimo, kadar bomo hodili mimo; do slej nista vedeli, da smo tako »fejst« fantje.

14. aprila zvečer smo se napotili mimo Marofa, Podpeči, Golobinjaka na Žago in že smo bili pod okriljem mogočnega Bohorja. Ker je bilo deževno pomladansko jutro z gosto meglo, smo sklenili, da bomo hodili tudi podnevi. Naseljem smo se izogibali, prav tako tudi ljudem, da jih ne bi srečevali.

15. aprila smo se okrog 11. ure utaborili pod Lesičnim v hribu tako, da smo imeli pregled nad bližnjo okolico. Dogovorjeno je bilo, da se zglasimo v tej vasi pri kmetu, gostilničarju in trgovcu Kolarju. Ob nastopu mraka smo se previdno približali gospodarskemu poslopju. Modras, ki je že bil v tej hiši, je odšel iskat domačega sina Slavka. Kmalu ga je našel in vrnila sta se oba. Slavko nas je vodil na skedenj v malo sobico. Na naš predlog je sklical bližnje simpatizerje na sestanek in za nas naročil v kuhinji večerjo. Tega prvega sestanka so se udeležili: mlinar Černak, bivši rudar in star revolucionar, brata Ferliča, Jože in Henrik, Maček in Gaberc Jože. Pogovor o našem delu je že tekkel v polnem razmahu, ko je prinesla Slavkova starejša sestra Dana večerjo. Nekateri so nas gledali s ponosom, ker dotlej niso še videli partizanov. Končni zaključek sestanka je bil, da se še ta večer premaknemo na Marof nad Pilštanjem, se tam povežemo z našimi simpatizerji in da ostanemo pri njih. Vsi smo se strinjali s tem. Z nami sta šla Slavko in Gaberc. Krenili smo okrog 21. ure kar čez travnike, da ne bi srečevali ljudi, ker smo hoteli ostati nezapaženi vsaj nekaj dni, da bi utrdili organizacijo med simpatizerji. V naselju smo se ustavili pri malem kmetu Mihaelu Belini. Družina nas je bila kar vesela in že naslednji dan smo postali dobri prijatelji z vsemi. Na razpolago smo imeli vse dobrine in tudi pristnega domačega vina ni manjkalo. Čez dan smo domovali na skednju, zvečer pa smo prihajali v hišo na večerjo in razgovor z našimi ljudmi od blizu in daleč. Kmalu smo spoznali, da je žena Marija dobra agitatorica in sposobna kurirka. Velika zasluga Marije Belina je bila,

da smo lahko v kratkem času povezali naše somišljenike in jih seznanili z nalogami OF. Tudi njen mož Miha v aktivnosti ni zaostajal. V treh dneh bivanja na Marofu smo spoznali vse bližnje sosede in jih tudi obiskali. Že takoj drugi večer smo na njegovo željo obiskali premožnejšega kmeta Kovačiča, naslednji dan pa kmeta Tacarja iz Gubnega, ki je bil v stari Jugoslaviji župan tamkajšnje občine. Z delom in življenjem v teh krajih smo bili kar zadovoljni, saj smo dosegali vsak dan boljše uspehe. Kmalu smo nabrali nekaj vojaške opreme in pušk, najbolj pa smo bili veseli puškomitraljeza, ki so ga izročili člani odbora OF Lesično. Prvih deset dni smo domovali pri Mihi; nato smo vse premaknili k drugim simpatizerjem. Zelo dobro smo se počutili tudi pri Tacarju, saj nas je gostil kot svoje najboljše prijatelje. Imel je zelo dobro vzgojeno družino. Čeravno je bila številčna — menda okrog deset članov — so nas smeli videti vsi otroci od dveh do šestnajstih let starosti. Večerali smo večkrat skupno v hiši. Seveda smo v takem primeru postavili stražo, večkrat pa so stražili otroci sami. Ti ljudje so nam služili za odskočno desko za naše nadaljnje delo v bližnji in daljnji okolici.

V nekaj dneh smo ugotovili, da bo KO OF na Gubnem eden izmed najboljših. Pri delu so se najbolj odlikovali: Marija in Miha Belina, Tacar, Hernalaus iz Oslešice, kjer smo večkrat ostali. Od tod smo navezali stike tudi s Kozjim, Lesičnim, Zagorjem, Sv. Vidom in Planino. Nekatere od teh krajev smo sami obiskali, z drugimi pa smo s kurirsko zvezo vzdrževali stike. Dobili smo zvezo tudi s Svetozarjem Čopordo-Mihom, ki je bil v finančni službi

Tacarjev hram na Gubnem, kjer se je zadrževala Kozjanska četa v aprilu in maju 1942

(Foto Pavle Baloh)

v Kozjem in tam vodil odbor OF. Delal je na terenu Lesično in Planina, hkrati pa je bil član okrožnega odbora OF Celje.

Ob našem prihodu je obstajal v Kozjem odbor OF, ki so ga sestavljali Ivan Kunej, Franc Jevšnikar, Franc Vahčič, Janez in Martin Centrih ter živinozdravnik dr. Franc Mozer. Kolikor se spominjam, je odbor vodil Čoporda do vstopa v ilegalo sredi maja 1942. To potrjuje Vahčič. Odbor je bil aktiven tudi po odhodu Čoporde. Iz Kozjega smo dobili precej vojaške opreme, predvsem šotorskih kril, municije, dve puški in vojaški kotel. Večkrat so nam dostavljali živila. Živilske karte je oskrbel Vili Sotošek, ki je bil v službi na občini.

V Lesičnem je bil vodja odbora OF Jože Gaberc, bivši učitelj. Po okupaciji je poučeval v Zagorju. Središče vsega dogajanja in razprav v zvezi z OF je bila Kolarjeva hiša. Kolar je bil premožen kmet, gostilničar in trgovec. V odboru je bil njegov sin Slavko, Černak, mlinar v Lesičnem, brata Jože in Henrik Ferlič, Maček (po domače Slatinski), Jože Kovačič in gospodar Kolar. Odbor je bil zelo podjeten v zbiranju hrane in vojaškega materiala. Kolarjeva hiša, ki je vsa delala za OF, je bila tudi center obveščevalne službe ter zbirališče vseh važnejših poročil.

Z našim prihodom v te kraje se je precej slišalo o OF, o partizanih pa nič. Ljudje so govorili samo o četnikih. Tudi nas so imenovali četnike. V razgovoru z aktivisti in z drugimi ljudmi smo vedno pojasnjevali, kdo so četniki, in da smo mi partizani. Trajalo je precej časa, da so ljudje začeli govoriti o partizanih in razumeli razliko.

1. maja 1942 je prišel v partizane prvi novinec iz Celja, Slavko Rabuza, delavec iz tovarne Westen. Ker ga je zaradi aktivnega dela za OF iskal gestapo, je moral oditi iz Celja. Zvezo za nas mu je dal Franc Sorčan, ki je bil član okrožnega odbora OF Celje in je imel zvezo z nami. Po sporočilu Slavka Kolarja je šel ponj Modras kar podnevi, seveda s pištolo v žepu in v civilni obleki. Slavko je bil močan fant, star okrog 19 let. Ker je bil v bivši Jugoslaviji zelo vnet skavt, si je izbral za partizansko ime »Utaha«, kar ga je spominjalo na »prijetne čase.« To ime je imel vse do osvoboditve.

Po prvem maju smo sprejeli v naše vrste še enega tovariša, toda ne novinca. Bil je Peter Šprajc-Slavc, doma iz Zabukovice. Prej je bil v sestavu Stanetovega bataljona, ki je odšel konec oktobra 1941 proti Brežicam z namerom, da prepreči selitev ljudi iz okolice Brežic. Bataljon pa se je zapletel v borbo z Nemci v bližini Lesičnega in tam je bil Slavc ranjen v nogo.⁸ K sreči je našel dobre ljudi, pri katerih se je zdravil. Ko je ozdravel, ni imel s partizani nobenih stikov, zato je moral čakati na ugodno priložnost, da se jim zopet pridruži. Tudi z njim smo dobili zvezo preko članov odbora OF Lesično. Iskat ga je šel Modras, z njim pa je bil Črtomir. Ker sta se z Modrasom že prej poznala, je bil Slavc srečanja zelo vesel. Zaradi pogojev, v katerih je živel, je bil zelo plah; skrivati se je moral namreč pred vsemi, razen pred domačimi.

---

⁸ Peter Šprajc-Slavc, borec Savinjske čete ni bil ranjen v bližini Lesičnega, ampak v boju pri Sv. Leni pri Slivnici 1. novembra 1941, kjer je med drugimi padel tudi njegov oče Peter Šprajc-Jur. Drugi dan zjutraj ga je skupaj z dvema drugima borcema v hiši Ivana Kostevca na Veterniku 9 iznenadila orožniška patrolja iz Kozjega. Vsi trije so se srečno umaknili iz hiše.

Prihod Pavle na Kozjansko

Kmalu po 1. maju je prišla na Kozjansko Tončka Čeč-Pavla, prva sekretarka kozjanskega okrožja. Prej je bila sekretarka celjskega okrožja. Po veliki izdaji v aprilu ji je bilo delo v Celju onemogočeno. Z njenim prihodom se je aktivnost in razgibanost večala z vsakim dnevom. Ker je že prej imela zveze s Šentjurjem, Rogaško Slatino, Sevnico, Rajhenburgom, Planino, Brežicami in Virštanjem, je z delom na teh področjih nadaljevala. Pavla je bila ženska, ki se ni bala ne gestapa ne druge nemške zalege in ne domačih izdajalcev. Znala je navdušiti za borbo proti okupatorju in domačim izdajalcem. V razgovoru je prepričala vsakogar, ga utrdila, izgnala bojazljivost in opogumila. Bila je odločna in politično razgledana ženska, saj je politično delovala že od leta 1920. Povsod so jo radi sprejemali. Pojavljala se je v različnih oblekah, primernih kraju, času in lastni varnosti. Včasih je bila oblečena kot delovna kmetica, včasih kot gospodinja, ki prihaja nakupovat v mesto. S Pavlinim prihodom smo začeli teren sistematično politično obdelovati. Na teren so bili dodeljeni politični delavci — ilegalci, kolikor je to le bilo mogoče. V centrih so delali legalni aktivisti.

V Rogaško Slatino po orožje

Sredi maja je Pavla sporočila, da čakata na zvezo z nami dva fanta v neki vasi pri Rogaški Slatini in da je tam skrito tudi orožje, ki so ga slatinski aktivisti zaplenili nekje v Rogatcu.⁹ Ker smo pričakovali prihod novincev v partizane, smo rabili orožje. Zato smo se napotili ponj. Na pot smo odšli Modras, Slavc, Vid, Utaha in jaz. Javili smo se po naročilu v vasi Sv. Katarina pri kmetu Kamenšku, kot se spominjam. Tu smo dobili zvezo z njegovo hčerko,¹⁰ poročeno s Platinovškom, steklarjem iz Rogaške Slatine, ki je bil na terenu kot politični delavec.¹¹ To je bil človek manjše, šibke postave in zelo hrabrega govornenja. Ponosen je bil na svoj »gazar«¹² z devetimi naboji in često je govoril, kako bo pobijal Nemce. Čez dan smo se zadržali pri kmetu Kamenšku na skednju v senu. Hčerka nas je oskrbovala s hrano in pijačo, tako da se nismo slabo počutili. Preskrbela nam je tudi zvezo z možem in aktivistom Ivanušem, ki nas je zvečer peljal do mesta, kjer je bilo orožje. Sprejeli smo

⁹ V noči na 29. marec 1942 so domačini iz Rogatca (Ivan Ivanuš-Vid, Franc in Slavko Košak, Roza Kamenšek-Platinovšek, Anton Toplišek, Franc in Marija Kodrič, Franc Vek in Karel Drofenik) na pobudo PK KPS za Severno Slovenijo, ki je bil v tem času pri Kamenškovih v vasi Sv. Katarina pri Rogaški Slatini, napadli skladišče vermansafta v Rogatcu. O tem napadu je orožniška postaja Rogatec poročala: »29. 3. 1942 približno ob eni uri je okrog 10 banditov vdrla v prostore vermansafta v Rogatcu in odneslo 24 pušk. Na občinskega nočnega čuvaja Simona Koresa so trikrat ustrelili s pištolo. Kores je bil ranjen. Banditi so bili deloma v vermanskih uniformah in so po napadu zbežali v bližnji gozd. Obvestili smo gestapo in kriminalno policijo.« (Izvirnik je v Inštitutu za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani.) Nacisti so za ta napad in za napad na rudnik boksita v Ložnici pri Velenju ustrelili 30. marca 1942 v Mariboru deset talcev.

¹⁰ Roza Kamienshek, por. Platinovšek, stekloslikarka, kurirka PK KPS za Severno Slovenijo, aretirana julija 1942, zaprta na Borlu in spomladi 1943 izpuščena zaradi bolezni.

¹¹ Alojz Platinovšek, stekloslikar v Rogaški Slatini, je po reorganizaciji okrožij februarja ali marca 1942 postal sekretar Okrožnega komiteja KPS Rogaška Slatina. Nacisti so ga aretirali 22. maja 1942 in 2. oktobra 1942 v Mariboru ustrelili.

tudi najavljena novinca in sicer Jožeta Kobilška in Branka Pekarja. Bila sta močna in pogumna fanta, ki sta medtem, ko sta čakala na nas, kovala načrte, kako bosta pobijala Švabe.¹² Imela sta vsak svojo karabinko in po 150 komadov municije. Krogle v nabojih sta na koncu opilila, da bi sovražnika bolj učinkovito onesposobile. Oba sta si tudi že nadela partizansko ime: prvi je bil Hus, drugi pa Don. Bila sta dobra fanta in oba smo imeli zelo radi. Ta večer smo si naprtili vsak po dve puški in po 200 komadov municije ter krenili nazaj na naše izhodišče na Marof h kmetu Tacarju, kjer smo taborili. Rezervno orožje smo vskladiščili v neki senik, da nas ne bi pri premiku oviralo in da ne bi slučajno padlo Švabom v roke.

Četa raste

Naša skupina je tedaj štela že osem članov. Po obvestilih iz Revirjev smo pričakovali še eno skupino partizanov, da bi tako okrepili naše sile in čimprej začeli z akcijami. Ker bi se večja skupina težje obdržala okrog kmetov,

¹² Po podatkih iz okupatorjevih dokumentov sta Jože Kobilšek in Branko Pekar izginila iz Rogaške Slatine 17. aprila 1942. Nacisti so domnevali, da sta se priključila partizanom.

Narodni heroj Janko Skvarča-Modras,
politkomisar Kozjanske čete
(Fototeka Muzeja revolucije LRS,
Ljubljana)

Narodni heroj Tone
Vratanar-Antonesko,
prvi komandir
Kozjanske čete
(Fototeka
Muzeja revolucije LRS,
Ljubljana)

smo začeli razmišljati na posebno taborišče v gozdu. Računali smo tudi na novince iz Celja in Rajhenburga. Modras, ki je imel največ izkušenj v partizanstvu, se je odločil v začetku maja, da gre z dvema tovarišema na Bohor iskat primerno mesto za tabor. Po dveh dneh se je vrnil in sporočil, da je našel idealen prostor.

Okrog 10. maja je prišla pričakovana skupina partizanov iz Revirjev pod vodstvom Toneta Vratanarja-Antoneska.¹³ V skupini so bili še Mirko Košenina-

---

¹³ I. štajerski partizanski bataljon, ki se je 13. aprila 1942 zbral na Plešah nad Zagorjem, je 28. aprila 1942 napadel Trbovlje. Po napadu se je premaknil na šmiklavške hribe, kjer se je razdelil v tri čete, ki so odšle vsaka na svoje področje. Iz bataljona sta tedaj odšli tudi dve skupini: prva, ki jo je vodil Miha Pintar-Toledo, v Šaleško dolino, druga pa, ki jo je vodil dotedanji komandir 2. Revirske čete Tone Vratanar-Antonesko, na Kozjansko. Ta skupina je odšla na pot 5. maja zvečer preko Zgornje Rečice in Smarjete pri Rimskih Toplicah in je čez nekaj dni prišla na Bohor.

Tomo, Franc Mirnik-Marko, Ivan Kopriva-Gad, Franc Godler-Blisk in Žuti. Antonesko, partizan že od leta 1941, je bil doma iz Trbovelj. Tomo, Marko, Gad in Blisk so bili doma iz Petrovč pri Celju in so prišli v partizane v začetku aprila 1942 v Revirski bataljon. Žuti je bil delavec iz Celja. Njegovega pravega imena ne poznam.

S prihodom Antoneskove skupine nas je bilo 14, zato smo se odločili, da se takoj odselimo na Bohor. Za komandanta čete je bil imenovan Antonesko, komisar pa je bil Modras.

Naše prvo taborišče na Bohorju

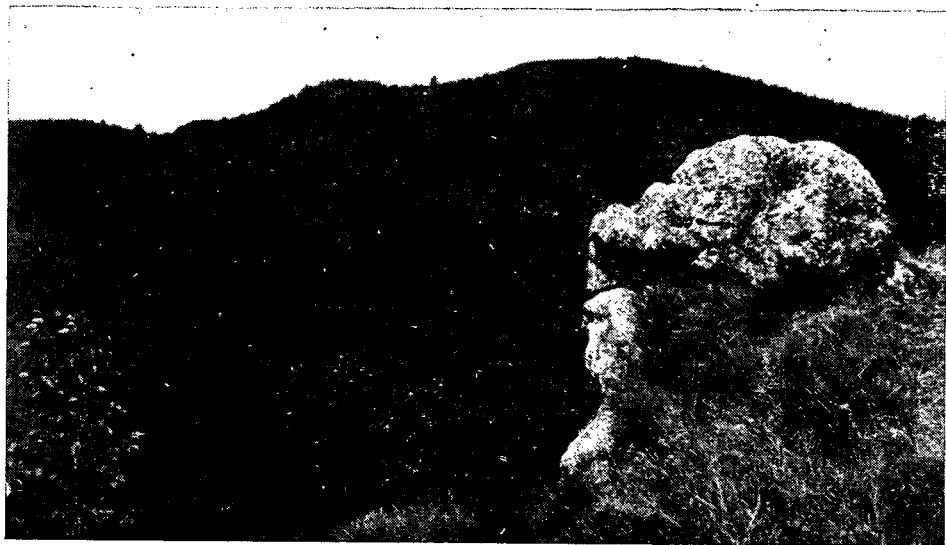
Ker smo zbrali nekaj šotorskih kril in posode, smo si naše novo bivališče kar prijetno uredili. V gozdu smo se počutili bolj varne pred sovražnikom kot prej po hišah. Imeli smo že izkušnje, da niso bili redki primeri izdaj, kjer je običajno izgubila življenje največkrat vsa skupina. Ko smo bivali po hišah, se iz previdnosti nikoli nismo sezuli. Sedaj smo lahko zvečer sezuli en čevljev. To je bilo nujno, saj smo ugotovili, da imamo del noge, ki je v čevlju, tanjši od tistega zunaj. Zato smo si sezuvali vsak večer drugega. Tudi druge higijenske razmere so se izboljšale. Mogli smo prati perilo in se kopati. Kopali smo se tako, da se je eden slekel, drugi pa ga je polival z vodo. Ko je bil prvi gotov, sta vlogi zamenjala. Ker je bilo precej deževno, smo večkrat legli spat mokri. Kmalu se je pojavila kožna bolezen — srbečica. To smo zdravili z rednim umivanjem in z nekim zdravilom, ki smo ga dobili iz Planine.

S preselitvijo v taborišče se je pojavilo vprašanje prehrane, ki ga prej nismo poznali. Aktivisti iz Lesičnega so zbrali nekaj živeža. Prav tako so storili tudi aktivisti iz Sv. Vida in Planine, vendar je bilo vsega premalo. Zato smo se odločili, da bo šla vsak večer po ena patrola na teren zaradi hrane, obenem pa bo politično obdelovala teren, da bi tako spoznali ljudi. Hodili smo v Lesično in okolico, v Zagorje, Sv. Vid in Planino. Ker smo se često pojavljali v teh krajih in ker so nas nekateri naznanili Nemcem, da smo bili pri njih, so začeli stikati za nami. Često so nam policijske skupine postavljale zasede po vaseh ali na križiščih. Ker tu niso imeli uspeha, so začeli z močnejšimi skupinami policije in vermanšafta patrolirati po Bohorju. Zasede so postavljali tudi tod. Pozneje so se Nemci zadrževali po gozdarskih in lovskih kočah in prežali na nas podnevi in ponoči. Zandarmerijske postaje v Pilštanju, Zagorju in Planini so številčno pojačili, ker naši obiski pri prebivalstvu niso prenehali.

Glede prehrane so nam pomagali tudi terenski aktivisti iz Rajhenburga in Sevnice. Zbirali so živilske karte in nanje nabavljali hrano. Več primerov je bilo, da so živilske karte skrivaj dobili na občini in tako smo prejemale večje količine živeža iz teh središč.

Toda tudi mi smo začeli postavljati zasede Nemcem in sicer na Federmavsu in v spodnjem delu dostopa na Bohor. Tako je prišlo nekajkrat do spopadov.

Sredi junija so pričeli prihajati novinci iz Rajhenburga in Brežic. Številčno stanje čete je naglo rastlo. Na teren smo odhajali v več skupinah zaradi boljše povezave z ljudmi, da smo dobili razna poročila ter zbirali orožje in municijo za neoborožene, pa tudi hrano.

Pogled s »Petrove skale« na najvišji vrh Bohorja Javornik (1023 m) (PD »Bohor« Senovo)

V tem času so bili naši najožji sodelavci in postojanke, kot smo imenovali kmetije, kjer smo se zadrževali tudi preko dne, naslednji: na Marofu Belina, Kovačič, Potočnik in Tacar, Hernaus iz Oslešice, Bah iz Virštanja, Maček po domače Slatinski iz Lesičnega, Kovačičeva in Kolarjeva družina iz Lesičnega, Tovornik na Topolovem nad Zagorjem, Tovornik na Bohorju, Ferličevi in Černak iz Lesičnega ter Tovornikova in Kovačeva družina iz Sv. Vida, na Dobrem polju pa Dobrškova in Kovačeva družina.

Strog nalog smo imeli, da se ne smemo pojavljati okrog Planine; nekaj časa nismo vedeli za vzrok. Končno smo le ugotovili, da tja ne smemo zaradi PK KPS za Štajersko, ki je bil v Golobinjaku pri Dobrškovih. Kasneje, po dveh ali treh mesecih se je PK KPS za Štajersko preselil v Grabne h Grabenski mami.¹⁴ Najtesnejše zveze s Planino in pokrajinskim komitejem je imel Ivan Luskar s Planine, ki je bil mali trgovec in je PK zalagal s hrano in z drugimi potrebščinami. Hrano je pošiljal tudi nam. Ker se je Luskar že precej kompromitiral, je moral oditi julija v partizane. Družino je s pomočjo Ivana Dobrška spravil k nekim znancem preko meje na Hrvaško. Ostal je kot kurir in ekonom pri pokrajinskem komiteju. Nadel si je partizansko ime Dušan.

Javka za zvezo med našo četo in pokrajinskim komitejem je bila v gostilni Kovač v Sv. Vidu. V to hišo so prihajali na zvezo kurirji tudi od drugod.

Čim se je pokrajinski komite preselil v Grabne, smo lahko zahajali na Planino in okolico, izogibati pa smo se morali okolice Graben, kjer se je naselil pokrajinski komite.

Na Planini oziroma v bližnji okolici so bili naši najboljši sodelavci: Dobrškovi iz Golobinjaka — Ivanovi starši, Ivan Dobršek, ki je imel svojo kme-

¹⁴ Marija Senica iz Sv. Vida pri Planini.

tijo v Dobrem polju, Kovačevi, ki so postali kasneje izdajalci, Mačkovi in drugi. Po izjavi Ivana Dobrška so obstajale zveze med Planino in Lesičnim že pred našim prihodom v te kraje. To zvezo sta vzpostavila tovariša Vrunč¹⁵ in Gaberc, ki sta bila učitelja, prvi v Dobju, drugi pa v Zagorju. Povezan je bil tudi Sv. Vid preko Tovornikove, Kovačeve in Jazbinškove družine. Ta povezava je vodila tudi v Kozje in Pilštanj. V Kozjem so delovali Čoporda, Vahčič, Sotošek in drugi. V Pilštanju sta bila takrat najbolj aktivna Branko Regvart in Zakušek, ki je imel za ženo Tacarjevo hčerko. Zakušek je imel trgovino v Pilštanju ter je skrbel za nas. V Bistrici smo zahajali k Tržanu.

Krog naših znancev se je širil z vsakim dnem. Tesne stike smo vzpostavili tudi z Rajhenburgom. Na ta teren je večkrat odšel Marko-Franc Mirnik iz Petrovč (kasneje je bil izdajalec). Iz rajhenburškega terena smo sprejemali precej hrané in perila za četo. Iz tega kraja je prišla tudi prva skupina novincev proti sredini junija.¹⁶ Na tem terenu je bila najbolj aktivna Zidaričeva družina, kot se spominjam. Edi Zidarič¹⁷ je prišel v partizane s prvo skupino. Ker je najbolj poznal terenske okoliščine, sta z Markom večkrat odhajala na teren Rajhenburg—Senovo.

Teren je bil v glavnem neobdelan, zato smo šli na linijo zaupništva. Na tem področju, predvsem v okolici Sv. Vida, Zagorja in Lesičnega je bilo odbore OF težko formirati, ker so ljudje razseljeni in ni pravih vasi.

S prihodom novincev v četo sem bil zadolžen za prehrano, za delo na terenu in za zbiranje orožja, municije in druge vojaške opreme. Novinci so namreč prihajali brez vsega. S štiri ali veččlansko patrolo sem odhajal vsak večer na teren med ljudi. Zato sem tudi sorazmerno najbolj poznal terenske razmere.

Zaradi aktivnosti Nemcev, ki so nas hoteli za vsako ceno uničiti, smo morali posvetiti čimveč pozornosti obveščevalni službi. Zato smo povabili politične delavce s terena v taborišče, da bi vedeli za kraj našega bivanja. Tako bi nas lahko v važnejših primerih obveščali o morebitni nevarnosti.

¹⁵ Franc Vrunč-Buzdo, rojen 1910 v Slovenjem Gradcu, pred vojno učitelj v Dobju, Rušah in Račah, član KPS izpred vojne. Po prestani triletni robiji se je zaposlil kot tekstilec v Joštovem mlinu pri Celju. Kot sekretar Okrožnega komiteja KPS Celje je bil med prvimi organizatorji upora proti okupatorju. Ob ustanovitvi Celjske čete je postal njen prvi komandir. 11. avgusta 1941 so ga nemški orožniki ranjenega ujeli v Slivnici pri Celju. 25. avgusta 1941 je bil ustreljen v Mariboru. Po osvoboditvi so ga proglasili za narodnega heroja.

¹⁶ To so bili: Edi Zidarič, Milan Salmič, Milan Blažević, Vladimir Strman, bratje Rudolf, Viktor in Alojz Zorko, Pavel Bizjak in Roman Fabjančič (ki se je kmalu vrnil domov) iz Rajhenburga in Senovega.

Iz Lesičnega pa so prišli: Jože Gaberc, Alojz Kolar, Marijan Kožuh, Anton Krofelj, Karel in Roman Kralj. Poslednji so se kmalu vrnili domov.

¹⁷ Edi Zidarič je bil jeseni 1941 skupaj z Milko Kerinovo in Francem Packom v Novomeški četi. 22. oktobra 1941 so vsi trije prekoračili mejo pri Raki. 26. oktobra 1941 so prišli v Ravni log k posestniku Antonu Fridlu in tam prenočili. Fridl in njegov svak Alojz Klavžer z Veternika sta se dogovorila, da jih bosta prijavila. Orožniki iz Kozjega so jih ponoči azenadili, razorožili in ujeli. Ko so jih gnali v Kozje, sta se Pacek in Zidarič pognala s poti, se osvobodila verig in pobegnili. (Glej »Prispevke za zgodovino delavskega gibanja«, 1961, štev. 1-2, str. 360—362.) Pacek je odšel na Dolenjsko, kjer je postal borec Dolenjskega bataljona. 16. junija 1942 so ga zaklali belogardisti pri Sv. Roku pri Novem mestu. Kerinovo so zaprli v Brežicah in pozneje na Borlu, od koder je pobegnila k partizanom na Pohorje. Padla je 31. julija 1944 pri napadu na Ljubno v Savinjski dolini. Proglasili so jo za narodnega heroja.

Od političnih delavcev sta prišla prva v naše taborišče Tončka Čeč-Pavla in Franc Sorčan-Tomaž. Kasneje je prišel še Otmar Kovač iz Dobrega polja kot legalec. V tabor smo pripeljali tudi Ivana Ivanuša, aktivista iz Rogoške Slatine.

Zaradi pogostih premikov nemških sil po Bohorju smo postavili za zaščito tri stražarska mesta. Najprej smo imeli samo dve, in sicer prvo v smeri križišča proti Federmausu in drugo na hribu nad taborom, da nas ne bi mogli iznenaditi od zgoraj. Kasneje smo postavili stražarsko mesto še v smeri lovske kočice proti jugozahodu. Zaradi resnejših razmer smo uspeli uvesti več discipline v samem taborišču. Prenehali smo z glasnim govorjenjem in s smehom, kar je bilo težko doseči posebno pri novincih.

Po izjavi Ivana Dobrška sta v začetku maja prišla na Planino v naselje Golobinjak člana PK KPS za štajersko Sergej Kraigher in Tone Znidarič ter kurirka Cvetka Praprotnik-Štefka. Nastanili so se pri Florjanu Dobršku v Golobinjaku. Njihovo preselitev na Planino je uredil v glavnem Franc Sorčan, poštni uslužbenec iz Celja; pomagal mu je Ivan. Zaradi izdaje v Celju je prišel Sorčan sredi maja v ilegalo in je deloval na terenu Planine in okolice, obenem je skrbel za stike med četo, političnim vodstvom kozjanskega okrožja in pokrajinskim komitejem. Sorčan je delal pod imenom Tomaž.

Naše akcije

Sovražna aktivnost je tudi nas prisilila, da smo začeli z odločnejšimi akcijami. Napadali smo žandarmerijske patrole. Uspeh naših napadov je bil, da žandarji niso hodili naokrog ponoči, če niso dobili okrepitve. Zato smo morali računati s srečanjem z močnejšimi silami. Ker smo se često pojavljali na določenih terenih, so začeli postavljati zasede tudi na samem Bohorju. Prej smo običajno prišli s terena na Bohor proti jutru in podnevi nadaljevali pot po njem. S to navado smo morali prenehati, ker so Nemci prežali v zasedah na križiščih tudi preko dne, dnevno pa so prihajale preko Bohorja močnejše policijske patrole. Zaradi takega stánja je bil premik otežkočen. Večkrat smo v kočah na Federmausu opazili, da so v njih prebivali Nemci in nas čakali. Kadar smo odslej odhajali na teren, smo se izogibali križišč in prometnejših poti. Aktivisti s Planine in Kozjega so nas opozarjali na budnost, ker so Nemci izjavljali, da že poznajo naša pota in da nas bodo kmalu polovili. Takšno stanje nas je prisililo, da smo tudi mi začeli postavljati zasede. Enkrat se je vnel boj na samem Federmausu, drugič pa na vrhu Bohorja na križišču poti, ki vodijo na Federmaus, k lovski koči in v Bistriški graben. Nemci so imeli navado, da so po več dni ostajali v drvarskih bajtah na Federmausu in tudi v lovski koči. Zato smo sklenili, da jim bomo to onemogočili.

Dve akciji

Konec maja 1942 so navečer krenili borci Modras, Tomo, Žuti, Gad in Blisk pod vodstvom komandirja Antoneska v akcijo z nalogo, da razstrelijo železniško progo med Sevnico in Blanco. Akcija je še isto noč dobro

uspela.¹⁸ V navdušenju nad uspehom so se borci vračali naslednjega dne kar podnevi na Bohor. Ustavili so se blizu Zabukovja pri neki hiši in vprašali domačo ženico, če lahko dobijo kaj za piti, ker so žejni. Ženica jim je ponudila mleka. Ko so si pogasili žejo, jo je Modras vprašal, če ve, kdo so. Nasmejala se je in rekla, da so menda četniki, ker Nemci niso tako oblečeni. Modras ji je natanko pojasnil, da niso četniki, ampak partizani. Ko jo je v nadaljnjem razgovoru vpraševal po razmerah, se je pritožila zaradi nemškega učitelja,¹⁹ ki pretepa in zmerja otroke, da so slovenski osli in da otroci zaradi tega ne hodijo radi v šolo. Povedala je še, da je ta učitelj glavni pri vermanšaftu in da sili vse moške na vojaške vaje ob nedeljah. Borci so se ženici zahvalili za mleko in odšli. Modras in Antonesko sta se takoj odločila, da bodo nemškega učitelja izgnali iz Zabukovja. Ko so prišli pred šolo, so sprožili nekaj strelav, Modras in še eden od borcev sta odšla v poslopje. Ko sta prišla v prvo nadstropje, je Modras zagledal učitelja, kako hiti v neko sobo. Skočil je za njim. Ko je učitelj hotel zapreti vrata, je Modras vtaknil med vrata puško. Učitelj je hipoma vrata odprl in ustrelil s pištolo. Modrasa je zadel v roko. Ta je skočil nazaj, učitelj pa je zaklenil vrata. Ranjenca so na hitro obvezali, na učitelja pa so streljali kar skozi vrata. Odgovarjal je s streli iz pištole. Končno so se odločili, da ga napadejo z bombami skozi okno. Po eksplozijah dveh bomb je stretjanje iz sobe prenehalo. Sledil je še en strel iz puške in učitelj se je poslovil od življenja. Nato so pregledali vse prostore in vzeli nekaj perila ter novo uniformo šturmfirerja, zaplenili nekaj municije in pištolo Walter 0,65. Na podstrešju so našli dve preplašeni nemški učiteljici, ki sta mislili, da tudi njima bije zadnja ura. Začeli sta prositi za življenje in govoriti, da nista radi prišli v Slovenijo, da sta morali iti in da nista nikomur storili nič žalega. Antonesko jima je v kratkih besedah povedal, da nimata kaj iskati na slovenskih tleh in da morata še isti dan zapustiti Zabukovje. Obe sta to radi obljubili. In res sta zapustili kraj še istega dne. Od tedaj ni bilo nemške šole v Zabukovju. Prebivalci so bili zelo hvaležni, da smo jih rešili učitelja in nemške šole.

Prva likvidacija

V juniju 1962, kmalu potem, ko smo si uredili tabor na Bohorju, smo na predlog tovariša Modrasa odšli na Veternik z namenom, da kaznujemo v tem kraju izdajalca Antona Fridla zaradi izdaje rajhenburške čete v letu 1941.²⁰ V skupini smo bili, kolikor se spominjam, Modras, Antonesko, Utaha, Tomaž

¹⁸ Po spominih udeleženca akcije Franca Godlerja-Bliska in okupatorskih dokumentih je napad potekal približno takole:

31. maja 1942 zvečer se je odpravila skupina, ki so jo sestavljali Antonesko, Modras, Blisk, Utaha, Žuti in Gad z Bohorja razstreliti železniško porogo pod Žigrskim vrhom med Sevnico in Blanco. V deževni noči so se približali železnici in nato čez dan opazovali tamkajšnje razmere. Zvečer sta Antonesko in Modras zaminirala železnico z razstrelivom, ki so ga prinesli s seboj iz Revirjev, drugi štirje pa so bili na straži. Na vlak so čakali od enajstih zvečer do štirih zjutraj 2. junija. Toda mina je eksplodirala šele takrat, ko je peljal čez njo zadnji vagon. Tako so razstrelili le tračnico.

¹⁹ Nadučitelj in šolski upravitelj Martin Buhrbanck je bil član NSDAP, vodja celice Štajerske domovinske zveze v Sevnici in SA-Obersturmführer.

²⁰ Glej opombo števil 17!

in jaz. Modras je sicer približno poznal teren, vendar nismo vedeli, če smo prišli k pravemu človeku, ko smo odprli vrata njegove hiše. Sicer smo se že prej informirali o njem pri sosedih. Likvidacija pa je zamotana in odgovorna zadeva, zato smo morali biti previdni. Lotili smo se zadeve od začetka, čim smo vstopili v hišo. Zunaj sta stražarila dva partizana z nalogo, da takoj streljata, če bi mož hotel pobegniti. No, in začeli smo z vprašanji: kako se imenuje kraj, kjer smo, kako se piše, kdo so njegovi sosedje in drugo. Mož je bil videti zelo prestrašen. Takoj nam je ponudil jestvine, ki pa smo jih odklonili. Potem smo ga vprašali, če ve, kdo smo. Počasi je le odgovoril, da smo četniki. Poučili smo ga, da nismo četniki, temveč partizani in mu povedali, v čem je razlika. Končno smo načeli vprašanje, zaradi katerega smo prišli. Tomaž mu je povedal, da vemo, da je izdal oziroma prijavil partizane v bližnji zidnici, ki so potem zaradi njegove izdaje padli kot žrtve.²¹ Na ponovno vprašanje, če je to bilo tako, ni dal odgovora, ampak nas je samo pogledoval vse po vrsti. Otroci so se stiskali v kotu, kot da bi slutili, za kaj gre. Žena je začela prosjati in jokati. Odločili smo se, da se z njim umaknemo v sosednji prostor. Tam smo ga zasliševali naprej. Priznal je, da je šel prijavit partizane, da pa mu je zanje nekdo drug povedal. Na vprašanje, če se je zavedal, kaj dela, ni odgovoril. Nato smo mu zvezali roke na hrbtu. Po še nekaj vprašanjih smo zaključili z zasliševanjem. Dva sta ga nato stražila, Modras, Tomaž in jaz pa smo odšli na posvetovanje. Na kratko smo ugotovili, da je pravi falot in sklenili, da ga likvidiramo v hlevu. Potrebno je bilo določiti človeka, ki bo to storil. Vsakdo je našel izgovor, da ne bo. Res je bila to naša prva likvidacija. Zanj smo bili vsi, vendar se nismo mogli odločiti, kdo naj jo izvede. Končno smo prepričali Tomaža. Možja smo odvedli v hlev. Obrnil se je k zidu in strel je počil. Kroglja ga je zadela v tilnik in izdajalec je padel. Tomaž je ugotovil, da mu je zadosti. Nato smo odšli v prepričanju, da je na svetu lopov manj. Čez teden dni smo doživeli presenečenje. V tabor je prišel Tarzan, aktivist iz Rajhenburga, in nam povedal, da je izdajalec Fridl še istega večera, ko smo ga obiskali, prišel na žandarmerijo v Rajhenburg in prijavil, da smo ga napadli. Po prijavi je odšel v bolnišnico, družino pa preselil v bližino žandarmerije.

Nemci hajkajo po Bohorju

Po naših zadnjih akcijah so Nemci večkrat povsem nepričakovano hajkali po Bohorju z željo, da nas odkrijejo in uničijo. V taboru smo uvedli strožjo disciplino, manj govorjenja in ropota ter večjo budnost. Borci so dali iniciativa, da naj bi šla četa v akcijo, kjer bi lahko prišli tudi do tobaka. Ljudje okrog nas so bili zelo revno oblečeni, zato smo menili, da bi ob tej priložnosti odnesli tudi nekaj tekstilnih izdelkov ter jih podarili ljudem. S tem bi se jim še bolj približali in tako ustvarili boljše pogoje za prehrano.

V začetku junija se je odpravila četa na akcijo v Loko pri Žusmu v Gajškovo trgovino. Po podatkih s terena je bil lastnik nasprotnik Nemcev. Zato

²¹ Avtor je v spominu zamešal dve izdaji. Brežiške čete, ki so jo Nemci uničili 28. novembra 1941 v Kunejevem hramu v Gorjanah pri Podsredi, ni izdal Anton Fridl, temveč Grzina iz Gorjan pri Podsredi. Anton Fridl in Alojz Klavžer sta izdala Edija Zidariča, Franca Packa in Milko Kerinovo. Glej opombo 17!

smo še posebej računali na uspeh. Takšne akcije doslej še nismo imeli, bila je prva. Po kosilu smo se začeli pripravljati za večerni pohod. Borci so v bližnji okolici poskrili perilo in drugo opremo, da so imeli za obisk v trgovini prazne nahrbtnike. Skupino je vodil na akcijo Antoneško. Borci so prvi večer odšli samo do Gubnega, naslednji večer pa v Loko. Enak načrt je bil tudi za vrnitev.²²

Naslednji dan smo ostali v taboru samo trije: Modras, ki je bil ranjen v roko, Utaha, ki je болоval na želodecu, in jaz. Prvi je stražil južno od tabora, drugi na hribu severno nad taboriščem, jaz pa sem opravljal delo kuharja in raznašal hrano. Dogovorili smo se, da bo večerja bolj zgodaj predvsem zato, ker sem moral oditi v Sv. Vid na sestanek z okrajno sekretarko Pavlo. Tako me je ob 17. uri poklical s stražarskega mesta Modras, da bi šel pripravljat koruzne žgance in prežgano juho za večerjo. Najprej sem pripravil žgance, nato pa sem pristavil ponvico z mastjo za prežganje. Bil sem ves zavzet s pripravo večerje, ko nenadoma za menoj zašumi. Ozrem se in opazim Modrasa, kako hiti proti meni. Na vprašanje, kaj se je zgodilo, je kratko odgovoril: »Švabi!« Hitro sva pobrala vsak svojo opremo ter krenila v hrib nad taborom, kjer je stražaril Utaha. Med potjo sva nekoliko postala in opazovala, kako so se vermani previdno približevali. Modras ni mogel oditi brez boja in je odvil bombo. Počakala sva, da so se približali. Ko so vermani prišli v dosegljivo razdaljo, je odvrnil bombo. Takoj so zaregljali mitraljezi in drugo orožje; midva sva kar čakala, da bi dobila še koga na muho, saj sva imela za skalami dobro kritje. Streljanje je potihnilo. Vermani so še previdneje prodirali proti taboru. Nenadoma sem opazil, da gredo tudi po robu. Ker bi nama lahko tako prišli za hrbet, sva morala pohiteti z umikom. Utaha na svojem stražarskem mestu ni vedel, kaj se dogaja. Čepel je za nekim štorom s puško, pripravljeno na strel. Hitro sva pojasnila, kakšno je stanje. Skupno smo se umaknili proti Javorniku. Na kolovozu, ki vodi s Federmausa proti Javorniku, smo iz sledov spoznali, da so na Bohorju večje nemške sile.²³ Zato smo se odločili, da se umaknemo proti Federmausu, ker je bila ta smer najvarnejša. Samega Federmausa smo se izognili, ker so bile tam običajno zasede, nato pa smo krenili proti Sv. Vidu.

Do Sv. Vida smo prišli še podnevi. Polegli smo za grm in opazovali promet na cesti Sv. Vid—Kozje. Čim se je zmračilo, smo odšli proti Dobremu polju na obisk k znanцу Ivanu Dobršku. Zanimale so nas novice, Ivan pa je poskrbel tudi za našo lakoto. Vedno je vedel, kaj partizani potrebujemo in zmeraj nas je postregel s pijačo in jedačo. Pripovedovali smo mu, kako smo morali v naglici prepustiti svoj tabor Švabom. Povedal nam je, da že ves dan

²² Preskrbovalna akcija v trgovini izseljenega Gajška v Žusmu je bila v noči od 6. na 7. junij 1942. Pred akcijo je skupina prekinila telefonsko zvezo. Vračala se je preko Rudnice, kjer je skrnila pisalni stroj in mast. Orožniška postaja Podčetrtek je skupaj z vermani 7. junija ves dan zamen preiskovala področje proti Rudnici. (Poročilo župana iz Podčetrtka 8. junija 1942 v arhivu Inštituta za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani.)

²³ Orožniška postaja Kozje je 6. junija 1942 poročala, da je patrolja rezervne policijske čete »Wiesbaden« iz Krškega skupaj z vermani, skupno 50 mož, 6. junija 1942 popoldne brez uspeha preiskovala težko prehodno področje Bohor-Bistriški graben. (Poročilo je v arhivu Inštituta za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani.)

cdhajajo močne sile vojaštva, vermanov in policije na Bohor in da je videti, da imajo točne podatke o tem, kje smo. Rekel je, da se je zelo bal za nas. Med razgovorom smo opazovali odsev raket po Bohorju ter poslušali odmeve posameznih strellov.

Pozneje so nam ljudje povedali, da so se vermani hvalili, da so nas likvidirali. Trdili so, da so nas sedem ujeli in tri ustrelili ter zaplenili sprejemno in oddajno radijsko postajo. Nekateri so le priznali, da je bil ves uspeh le zaplemba lonca koruznih žgancev, ki so jih kljub prepovedi pojedli, ker so bili lačni.

V Oslešici

Predvidevali smo, da bodo Nemci nekaj dni držali zasede okrog tabora, kot je bil običaj. Zato smo morali prestreči četo, ki je odšla v akcijo, da se ne bi vrnila na Bohor. Še isti večer, ko smo se oglasili pri Dobršku, smo odšli na Gubno. Pri Belini, kjer je bila vedno naša javka, smo zvedeli, da se bo vrnila četa iz akcije k njihovi zidnici. Naročili smo mu, naj jim pove, da naj ne gredo na Bohor, ker smo pri Šuštarju v Oslešici. Naslednji večer smo se sešli. Nemci so bili zelo presenečeni, da smo še istega večera, ko so nas napadli, izpraznili v Loki trgovino. Akcija je popolnoma uspela. Borci so bili dobro razpoloženi. Bilo je mnogo tobaka, nogavic in nekaj ženskih rut. Drugega tekstila nismo dobili. Na terenu smo delili nogavice, cigarete, ženske rute in vezalke. Obdarovali smo vse ožje znance.

Ko so nas Nemci pregnali z Bohorja, smo tam pustili vso posodo. Tako si nismo mogli sami kuhati in smo bili odvisni od pomoči Šuštarjeve družine. Sin Lojzek je vedno pred hišo zažvižgal napev »Na planincih...« kot znak, naj pošljemo na dogovorjeno mesto dva borca po hrano, ki so jo pripravili. Vprašanje prehrane smo želeli čimprej rešiti tako, da bi si zopet sami kuhali. Aktivizirali smo odbor OF Kozje in od aktivistov dobili nekaj šotorskih kril, posode in vojaški kotel. Nekaj dni je bilo težko, ker je ves čas deževalo, nismo pa imeli nobene strehe nad seboj. Pralo nas je po ves dan, na večer pa smo se šli sušit k Hernausu-Suštarju. Tu smo običajno tudi večerjali. Ko smo bili vsaj delno suhi, smo odšli spet na skedenj. Ker je bila hiša na samem in družina zanesljiva, smo se počutili kar varne, vendar smo redno postavljali stražo. Vsa čevljarjeva družina je bila brez strahu in zadovoljni so bili, če so nam le mogli ustreči. Takšne družine so bile tedaj zelo redke.

Edino skrb je povzročal Hernausovim sosed, ki je bil oddaljen kakih 200 metrov. Večkrat je namreč izjavljal, da sliši ponoči korake več ljudi in da misli, da so v gozdu četniki. Bil je invalid iz prve svetovne vojne in kajžar, zato so Hernausovi dvomili v njegovo poštenost, ker je imel precejšnje ugodnosti pod novo oblastjo. Zato sta dva od naše skupine odšla nekega jutra, ko smo bili tako pozni, da nismo mogli več skriti svojega prihoda, k njemu na obisk. Na kratko sta mu povedala, kdo smo in da prihajamo zato, da ga opozorimo na dolžnost in zavest vsakega poštenega Slovenca. Opozorila sta ga, da ga bomo v primeru izdaje kaznovali. Opravičeval se je in zagotavljal, da nikoli ni mislil na izdajo, čeprav nas je slišal in sledil našim stopinjam. Od tega dne smo bili tudi z invalidom prijatelji. Sam je povedal Šuštarju, da smo se oglasili pri njem in da se o tem ne sme nič govoriti.

Polagoma smo uredili lastni tabor v Javoršici, v gozdu, ki meji na Oslešico. Hrano smo nabrali pri bližnjih kmetih in pri Kolarjevih v Lesičnem, meso pa smo si preskrbeli pri trdnem kmetu Romihu v Zagorju. Ker zopet ni hotel odpreti našim ljudem, so mu odpeljali dve ovci iz hleva. Kasneje je izjavil svojim prijateljem, da je bolje, če mu odpeljemo vse, kot da ima kakšne zveze z nami. Šele kasneje smo zvedeli za to izjavo.

Aktivistom iz Lesičnega smo dopovedovali, da morajo v partizane, ker bi bilo zelo dobro, da se med nami pojavijo tudi domačini. Končno smo uspeli. Sredi junija sta prišla med nas Jože Gaberc, učitelj iz Zagorja in sekretar odbora OF Lesično, ter Kolarjev Slavko. Z njim je prišel tudi eden njegovih sorodnikov.²⁴ Ker so bili iz malomeščanske družine, so se težko privadili na naše življenje, na spanje pod šotorom in na hrano, ki smo jo kuhali. Zato so večkrat želeli obiskati dom. Imeli smo zadosti bogate izkušnje, da smo vedeli, da ni dobro pogosto obiskovati domače. Zato jim tega največkrat nismo dovolili. Če pa je le preveč primanjkovalo hrane, smo jih pustili domov z opozorilom, naj bodo previdni. Takrat so nas preskrbeli z vsem, česar nismo mogli dobiti drugod. Slavka je vezala ostala družina, Gaberca pa Slavkova sestra Dana.

S prihodom novih partizanov se je prvič pojavil problem v razpravi na politični uri. Gaberc je imel razne ideje v duhu četništva. Pravil nam je, da bi morali imeti jugoslovanske zastave z mrtvaško glavo in da se moramo imenovati četniki in ne partizani. Proti takim nazorom sva prepričevalno nastopala z Modrasom. Končno sva ugotovila, da Gaberc ni v zmoti, temveč da nas hoče prepričati o ideji četništva. Zato sva ga opozorila, da se moti, če misli prodreti s to idejo v našo enoto. Po nekem resnem razgovoru se je potegnul nazaj, češ da ne misli tako. Od takrat je postal zamišljen in tih. Po nekaj dneh smo dobili obvestilo, da so zaprli Slavkovega očeta in mater. Slavko in njegov sorodnik sta zaprosila, naj ju pustimo domov, da vidita, kakšno je dejansko stanje. Dali smo jima dovoljenje in odšla sta ter se nista več vrnila. Slavko je sporočil, naj se ne bojimo, da bi nas izdal, mora pa ostati doma, da bi rešil očeta in mater iz zapora. Takrat smo bili prepričani, da je nanj in na njegovega sorodnika vplival Gaberc. Vsi trije so se večkrat sami sestajali. Po nekaj dneh so aretirali tudi oba ubežnika.²⁵ Tedaj je začel še Gaberc jadikovati, da ga boli želodec in kdove kaj še vse. Prepričal je Modrasa

²⁴ Slavko Kolar in Jože Gaberc sta se dogovorila s četo, da organizira navidezno nasilno mobilizacijo pri Kolarjevih v Lesičnem, kjer so poleg njiju stanovali še Kolarjev bratranec Marjan Kožuh, mesarski pomočnik Anton Krofel ter brata Karel in Roman Kralj, ki sta bila pri Kolarjevih poljedelska delavca. Večino teh mladeničev so Nemci ob zadnjih naborih v Kozjem potrdili v nemško vojsko. Nekaj minut po polnoči 19. junija je približno 20 borcev Kozjanske čete obkloplilo Kolarjevo domačijo in vzelo fante s seboj. Medtem ko sta Slavko Kolar in Jože Gaberc s šestimi borci krenila proti Bohorju, so drugi odšli proti Olimju. Toda že dopoldne istega dne se je vrnil domov prvi, 22. junija pa še drugi trije. Nekoliko dlje sta ostala v četi le Slavko Kolar in Jože Gaberc.

²⁵ Ko so se mobilizirani mladeniči iz Lesičnega po nekaj dneh vrnilo domov, so se prijavili nemškimi oblastem in izjavili, da sta bila napad na Kolarjevo domačijo in mobilizacija v partizane že vnaprej dogovorjena. Pri tem so močno obremenili gospodarja Andreja Kolarja, njegovega sina Slavka in Jožeta Gaberca. Fante so Nemci do odhoda v nemško vojsko primerno zaposlili v Brežicah in Krškem; Kolarjevo družino pa so aretirali. 4. novembra 1942 so v Mariboru ustrelili Slavka Kolarja, njegove starše Andreja in Mašto Kolar.

in Tomaža, da se mora iti zdraviti v Zagorje. Obljubil je, da se bo vrnil takoj, čim ozdravi. Po nekaj dneh za njim ni bilo ne duha ne sluha. Kasneje smo zvedeli, da je odšel na Hrvaško.

Naše prve žrtve

Ker nam je primanjkovalo orožja za novince, ki so pričeli prihajati predvsem iz Senovega, Rajhenburga in Brežic, smo morali zanj poskrbeti. Najlaže bi prišli do orožja, če bi ga vzeli iz obstoječe zaloge v Rogaški Slatini. Zato smo sredi junija sestavili patrolo, v kateri so bili Tomo, Blisk, Hus, Don, Nace in Slavec. Imeli so nalogo, da prinesejo vse orožje, ki je še vskladiščeno pri aktivistih v Rogaški Slatini. Tovariša Hus in Don sta bila dodeljena kot domačina, da bi lahko patrola svojo nalogo čimprej in tudi lažje opravila. Pri Sv. Katarini so se oglasili pri kmetu Kamenšku in tam dobili zvezo s političnim delavcem-ilegalcem iz Rogaške Slatine. Ivanuš je imel shranjeno orožje, ker je akcijo za zaplembo v Rogatcu sam vodil. Naslednji večer je patrola sprejela vso količino orožja in se vračala nazaj proti Bohorju. Po takratni izjavi Dona so se med potjo oglasili pri nekih kmetijah v Zibiki in na Tinskem. Kmetje so njihov obisk prijavili vermanšaftu, ki je bil v teh krajih zelo zagrižen. Vermani so jih takoj zasledovali. Že proti jutru se je naša patrola ustavila pri gozdarju na Rudnici in povprašala za novinci. Gozdarja smo imeli za našega človeka, zato smo se pri njem vedno ustavljali, kadar nas je pot vodila mimo. Ker je bil že skoraj dan, je patrola odšla nazaj v gozd pod tako imenovano Orlo peč. Postavili so dve straži, drugi pa so zaspali. Vermani iz Pristave in Tinskega so patrolo sledili na Rudnico v prepričanju, da se bo tam nekje ustavila in da podnevi ne bo šla naprej. Spotoma so vpraševali kmete za sled in tako so prišli za partizani na Rudnico. Tam so stikali za njimi. Po našem mnenju je bila vmes verjetno izdaja, res pa je, da so patrolo iznenadili pod pečino in da morda straža ni bila dovolj pazljiva. Na tem mestu so padle naše prve žrtve: Žuti, Hus in Nace. S težkim srcem so se drugi vrnili v tabor ter nam sporočili žalostno vest. Vermani so zaplenili tudi orožje, ki ga je nosila patrola.²⁶

²⁶ Po spominih Franca Godlerja-Bliska in okupatorskih dokumentih je dogodek potekal drugače, kot ga opisuje avtor.

17. in 18. junija 1942 sta iz čete odšli dve skupini: štirinajstčlanska, ki jo je vodil Franc Godler-Blisk, je odšla po orožje v Rogaško Slatino, druga pa je šla mobilizirati v Lesično.

Godlerjeva skupina je 17. predanila na Rudnici, zvečer je odšla dalje proti Rogaški Slatini. Na javko sta prišla dva vermana, ki sta povedala, da bo od polnoči do dveh na straži njihov človek, ki bo odprl okno v skladišču in da bodo lahko odnesli orožje. To se je tudi zgodilo in skupina je odnesla proti Rudnici 15 pušk in 14 šotorskih kril. Zjutraj so prišli na Rudnico v bližino skrivališča, v katerega so po oskrbovalni akciji v Žusmu v noči na 7. junij 1942 vskladiščili pisalni stroj in mast. Na Rudnici so bili popoldne napadeni.

Druga skupina je v noči na 19. junij 1942 v dogovoru z domačini mobilizirala v Lesičnem šest moških (glej opombo šte. 24.) Odšli so proti Podčetrtku in se zjutraj ustavili na Olimju. Tu je pobegnil Roman Kralj in se takoj prijavil orožniški postaji Kozje. Komandant 72. rezervnega policijskega bataljona v Krškem je na osnovi njegovih izjav takoj organiziral veliko zasledovalno akcijo zaščitne policije, orožništva s postaj Kozje, Zusem in Podčetrtek in vermanšafta iz Kozjega, Podčetrтка in Pristave. Sovražnik pa ni naletel na skupino z mobiliziranci iz Le-

Uspeli napad vermanov na našo patrolo so sami razglašali kot zelo velik uspeh. O tem je pisal tudi »Štajerski gospodar«. Naše borce so pokopali v Žibiki. Po izgubi tovarišev smo postali na terenu in v taboru opreznejši.

Požig koč na Bohorju

V noči od 23. na 24. junij se je naša četa razdelila v dve skupini z nalogo, da krene prva na Federmaus, druga pa k lovski koči. Če bi se Nemci zadrževali v kočah, bi jih morali napasti in pregnati, kočice pa požgati. Tak načrt smo napravili zato, da jim v bodoče onemogočimo bivanje v kočah, odkoder bi nas zasledovali. Za akcijo na obeh mestih smo določili 22. uro.

Skupino, ki je krenila na Federmaus, je vodil Antonesko, drugo k lovski koči pa Modras. Nemcev to noč ni bilo na Bohorju in smo lahko mirno na obeh krajih opravili svojo nalogo. Čim je Antoneskova skupina ugotovila, da pri bajtah ni Nemcev, je takoj požgala obe. Ko je še gorelo, je skupina odšla v zasedo na kolovoz, ki vodi na Žago. Računali so, da bodo Švabi prišli od te strani. Ker jih ni bilo, je vsa skupina odšla na križišče poti, kjer je bilo dogovorjeno zbirališče. Tudi tukaj so postavili zasedo in čakali, če bi Nemci le prišli.

Modrasova skupina, v kateri sem sodeloval, je imela nekoliko več dela. Ko smo ugotovili, da Švabov ni v bližini kočice in ne v koči sami, smo trije vstopili. Oskrbniku in neki ženski, ki je bila tam, smo ukazali, naj pospravita svoje reči in jih zaneseta iz kočice, ker jo bomo zažgali, da ne bo več služila Švabom za zavetje v borbi proti nam. Oskrbnik je bil starejši mož²⁷ in ni mogel razumeti, da mislimo resno. Da se zadeva ne bi zavlekla, smo kar mi začeli iznašati iz kočice vse, kar smo mislili, da je njegovega. Ženska nam je pridno pomagala. Sam oskrbnik je bil popolnoma brez moči. Odšel je iz kočice, se usedel in samo gledal naše početje. Ko smo imetje znosili na prosto, smo pregledali zalogo živeža, ki je bila pičila, in klet. V kleti je bilo okrog 100 litrov vina. Nekaj smo ga popili, nekaj pa vzeli s seboj. Iz kočice smo znosili tudi nekaj odej in posode, kolikor smo mislili, da bomo rabili. Ko smo vse to opravili, je eden od borcev razbil petrolejko in zažgal po podu razliti petrolej. Naloga je bila opravljena. S plenom smo odšli proti križišču, kjer je bilo zborna mesto obeh skupin. Ogenj nam je svetil po poti, dokler nas niso za-

sičnega, temveč na Godlerjevo skupino na Rudnici. V kratkem toda hudem spopadu je padlo pet borcev, pet pa jih je sovražnik ujel. O tem je komandant 72. rezervnega policijskega bataljona 4. julija 1942 poročal:

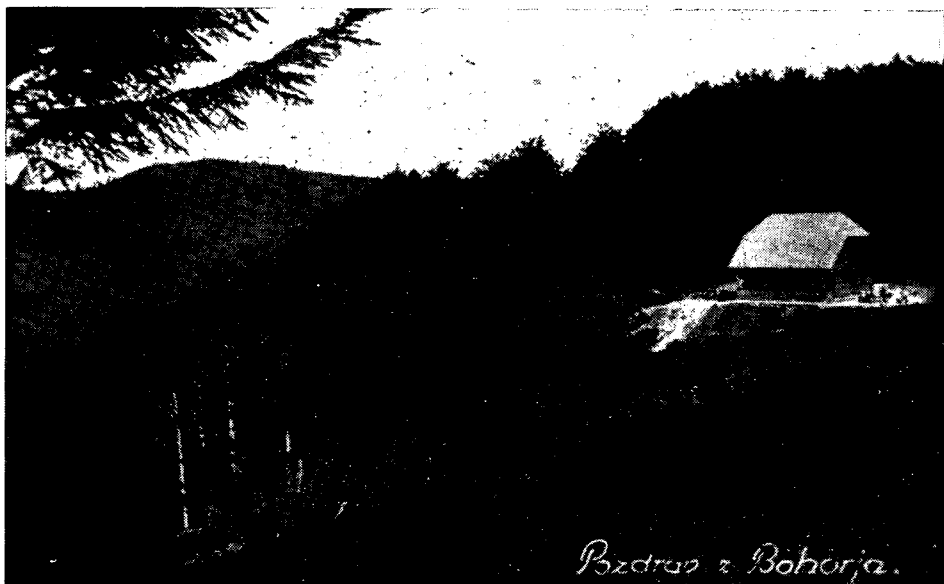
»Sile 1. čete 72. rezervnega policijskega bataljona so vzhodno od Loke v spopadu uničile 5 banditov, 5 pa ujele. Našle so bandin tabor in v njem zaplenile 13 pušk, strelivo, pisalni stroj, poljsko lekarno in razno opremo.«

Tudi na letaku o ustrelitvi 62 talcev v Celju so nacisti poročali, da so 19. junija 1942 pri Zusmu ustrelili pet bežečih partizanov.

Ko so se 22. junija 1942 vrnili v Lesično še trije mobiliziranci in izjavili, da so partizani še na Rudnici, je komandant 72. rezervnega policijskega bataljona v noči na 23. junij organiziral novo zasledovalno akcijo, ki pa se je končala brez uspeha.

(Spomini Franca Godlerja-Bliska in nemška poročila so v arhivu Inštituta za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani.)

²⁷ Oskrbnik lovske kočice je bil že od leta 1940/73 letni Nемеc iz Šlezije Franc Wolny, ki je bil obenem revirski gozdar. Skupina mu je odvzela dve lovski puški s strelivom. Nemci so škodo ocenili na 10 000 RM.

Pozdrav z Bohorja.

Lovsko-planinski dom na Bohorju, ki ga je Kozjanska četa zažgala v noči na 24. junij 1942. V ozadju najvišji vrh Bohorja Javornik (Foto PD »Bohor« Senovo)

krili mogočni bohorski gozdovi. Poprej smo se še večkrat ozrli nazaj proti goreči koči in videli smo oskrbnika, kako je nepremično sedel na travi in bolščal v gorečo kočo.

Okrog pol tretje ure zjutraj sta se na križišču poti, ki vodijo proti Federmausu, Planini, Sv. Vidu in Bistriškemu grabnu, sestali obe skupini. Po kratkem pogovoru o poteku akcije smo skupaj nadaljevali pot v smeri Bistriškega grabna. Po skoraj enourni počasni hoji smo se odločili za začasno taborjenje v sredini Bohorja nasproti Zagorju. Premik je bil potreben zato, ker smo že precej časa bili v našem starem taboru, ki bi ga Nemci lahko odkrili. Vedeli smo tudi, da nas bo po akciji hajkalo 400 do 600 Švabov kot običajno, da bodo pretresli ves Bohor in vso okolico. Zato je bil iz varnostnih razlogov premik nujen.

Spopad z Nemci na Bohorju

Kot odgovor na požig koč na Bohorju so Nemci 24. junija zjutraj organizirali veliko hajko. Pohod na Bohor so usmerili z več strani in to iz Rajhenburga, Sevnice, Kozjega, Sv. Vida in Planine. Po podatkih s terena je štela zbrana drhal vseh barv okrog 2000 mož. Iz izkušenj smo z gotovostjo računali na ta njihov ukrep, zato smo se na ta dan umaknili iz tabora in namestili v nižini Bohorja nasproti Zagorju. Izbrali smo primeren teren, tako da smo imeli pregled na cesto Kozje—Planina.

Od sedme ure zjutraj smo že poslušali odmeve strelav in žvižge piščalk kot znanilce premika posameznih nemških skupin. Bili smo v stalni priprav-

ljenosti, da sprejmemo borbo, kolikor bi se nam Nemci približali. Okrog desete ure je vse utihnilo. Bili smo prepričani, da so hajko usmerili proti vrhu Bohorja. Modras je naročil kuharjem, naj pripravijo kosilo. Nato je obšel stražarska mesta in ob povratku dovolil, da lahko moštvo zaspi. Tudi sam se je zleknil pod drevo in zadremal. Kuharji so bili v glavnem novinci in niso posvetili dovolj pozornosti konspiraciji. Kurili so z vlažnimi drvni, tako da je segal dim preko smrek in bukev. Kakor smo lahko pozneje ugotovili, nas je izdal. Okrog 13. ure, ko je bilo kosilo v glavnem že gotovo, je prihitel Utaha s stražarskega mesta z vestjo, da se nam Nemci približujejo v strelcih. Modras je izdal nalog za strogo pripravljenost. Pogleli smo in poiskali kritje, Modras pa se je napotil v smer, od koder naj bi prihajal sovražnik. Pripravljali smo se na spopad. Kmalu se je Modras vrnil s sporočilom, da Švabi res prihajajo. Dal je še zadnja navodila in nato tudi sam legel z orožjem, pripravljenim za strel. Ni minilo dve minuti, ko se je prikazalo sedem zelencev, ki so se vedno bolj bližali našim položajem. Na pohodu so iskali kritje za drevesi. Kot na povelje smo vsi obenem sprožili proti policistom. Po Bohorju je zadonel obupen krik: »Hilfe!« Borili smo se približno deset minut. Ker nismo vedeli, s kakšno silo imamo opravka, smo se začeli umikati proti vrhu, da bi se tako izognili morebitni obkolitvi. Ko smo prišli na vrh grebena, po katerem pelje tudi kolovoz, smo pripravili Nemcem dve zasedi. Prvo smo postavili proti Oslici, drugo pa proti Bistriškemu grabnu. V zasedi smo čakali do šeste ure zvečer. Od nikoder ni bilo več glasu, zato smo se odločili, da gremo pogledat na mesto napada, kjer je še ostalo nekaj naših reči, in da vidimo, kaj je bilo s Švabi na mestu boja. Previdno smo se bližali našim položajem in ugotovili, da verjetno Nemci niso niti šli naprej v bojazni, da jih pričakujemo v zasedi. Naša oprema, ki smo jo tam pustili, je bila namreč nedotaknjena. Pri temeljitejšem pregledu terena smo opazili precej krvi, nedaleč stran pa je ležala nova češka brzostrelka z dvajsetimi naboji in torbica s specialnimi kartami. Po pregledu kart smo po oznakah videli, kje je na ta dan potekala hajka.²⁸ Najdbe smo bili zelo veseli, saj smo dobili našo prvo brzostrelko. Najbolj se je plena veselil Slave, ki je zamenjal svojo slabo puško.

Proti večeru smo slišali, da vozijo kamioni proti Planini iz smeri Kozje. Iz izkušenj smo vedeli, da je to znak za pojačeno hajko naslednjega dne. Zato smo sklenili, da se v mraku premaknemo preko ceste Kozje—Planina in se utaborimo nad Zagorjem.

Naslednjega dne smo že z novega položaja z daljnogledom opazovali Nemce na Bohorju in poslušali različne signale za premike, v katerih so se zaman podili za nami. Kasneje so nam ljudje povedali, da je v spopadu z nami padel en policist, dva sta pa bila ranjena.

²⁸ Komandant 72. rezervnega policijskega bataljona v Krškem je 24. junija 1942 poslal na Bohor večjo policijsko patrolo. O spopadu je poročal komandant varnostne policije in varnostne službe za Spodnje Stajersko 8. septembra 1942 naslednje:

»Izpostava Brežice poroča: Kot smo že sporočili po telefonu, je komunistična banda 24. 6. 1942 zažgala lovsko kočjo na Bohorju.

Ob večji akciji policije in vermanšafta ter uradnikov naše izpostave je neka udarna skupina zaščitne policije na Bohorju naletela na petnajstčlansko bando, ki se je branila z ročnimi bombami. Udarne skupine se je morala umakniti. Ko so prišle na Bohor nove sile, so odšle proti kraju napada, toda v mraku so izgubile sled za bando.«

(Izvirnik je v arhivu Inštituta za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani.)

Prémik čete

25. junija se je četa premaknila preko Zagorja in Gubnega v Javoršico. Tam smo se oglasili pri Hernausu, ali kot smo rekli pri Šuštarju, v Oslešici. Oče Hernaus je bil čevljar. Ker je popravljaj tudi našo obutev, smo dali hiši ime Pri Šuštarju. V družini so bili sami dobri in aktivni ljudje. Pri tej hiši smo se zmenili, da nam bodo kuhali. S seboj smo sicer imeli kotle, vendar hrane nismo imeli. Čez dan smo se zadrževali v gozdu v bližini hiše, zvečer pa smo poslali patrolo v Zagorje k imovitemu kmetu Romihu. Poznali smo ga prej kot našega človeka. Ob nekem prejšnjem obisku nam sploh ni hotel odpreti. O tem smo povedali Gabercu. Pozneje je Gaberc pojasnil, da Romih ni vedel, da smo bili res mi. Vendar smo še vedno sumili, da nas goljufa, da ni naš zaveznik in da je bojazljivec. Zato je ta večer odšla k njemu patrola, da ga preizkusi. Patrola je dobila nalogo, da gre v njegov hlev in odpelje, kar bi bilo za nas najbolj primerno, če ne bi hotel odpreti vrat svoje hiše. Naslednje jutro se je patrola vrnila s teletom, starim okrog dva meseca. Patrola je poročala, da ponovno ni hotel odpreti in je zato odpeljala tele. V hlevu so mu pustili listek, da so odpeljali tele za kazen, ker jih ni sprejel.

V Javoršici smo ostali samo dva dni, nakar smo se vrnili na Bohor. Po pregledu starega tabora smo ugotovili, da ga Nemci niso odkrili, zato smo se utaborili kar tam.

Don je padel

Konec junija smo poslali na zvezo z aktivisti v Rogaško Slatino Dona in Vida. Don je bil tam doma, pa smo menili, da bo nalogo najbolje opravil. Z aktivistoma Platinovškom in Ivanušem smo se bili dogovorili, da bomo poslali vsakih štirinajst dni kurirje na zvezo, da bi nas tako obveščali o stanju v Rogaški Slatini, pripeljali novince in sporočali podatke za pripravo kakšne primerne akcije. Odkar je bil v partizanih, je bil Don že dvakrat v Rogaški Slatini. Preden je tokrat odšel na pot, smo ga še posebej opozorili, naj pazi, ker imajo vermani ob cesti pod Tinskim večkrat zasedo. Svetovali smo mu, naj hodita ob potoku. Don mu je že po poti dejal, da bosta šla kar po cesti kot nam je pozneje povedal Vid. Vid se je najprej upiral, končno je pristal. Ko sta hodila ob robu ceste, so se izpod nekega drevesa vsule nanju krogle. Vid je videl, kako je Don padel zadet, vendar mu ni mogel pomagati. Drugo jutro je prišel sam nazaj v tabor s sporočilom, da sta bila napadena in da je Don mrtev. Čez nekaj dni je tam okrog hodila naša patrola. Ljudje so povedali, da so vermani ustrelili enega naših partizanov. Po opisu in po datumu dogodka je bil to Don. Rekli so nam, da so ga šele čez nekaj dni v pšenici našle žanjice. Tako smo izgubili tudi drugega domačina iz Rogaške Slatine.²⁹

²⁹ Seznam akcij, ki ga je napravil celjski deželni svetnik kot prilogo k poročilu o položaju v mesecu juniju 1942, navaja:

»30. 6. 1942 — V Spodnjem Tinskem so 4 vermani naleteli na dva bandita. Ko so začeli streljati, sta bandita začela bežati. Na istem mestu so našli ustreljenega bandita.«

(Izvirnik je v arhivu Inštituta za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani.)

Obljuba, da dobimo pomoč

Že po prihodu Antoneskove skupine nas je obvestila Pavla, da pride k nam bataljonom partizanov iz Dolenjske. Teren na Kozjanskem je bil primeren za borbo in za osvobajanje nekaterih krajev, zato je bila tu potrebna večja sila. Vendar z Dolenjskega ni bilo nikogar, niti ne s štajerskih področij. Konec junija smo le prejeli obvestilo, da pride večja skupina partizanov Slovencev iz Hrvaške.

Zelo važni bi bili tudi stalni stiki s hrvaškimi partizani, vendar jih nismo mogli navezati, ker nismo poznali ljudi onkraj Sotle. Kljub temu smo to večkrat poskušali, toda vedno brez uspeha. Zato smo prosili, naj bi hrvaški partizani poskušali izvesti to, kar nam ni uspelo. V začetku julija je prišel neki politični aktivist v gostilno Štrukl v Virštanju. Ta gostilna je bila naša postojanka, kjer se je Pavla večkrat oglašala. Aktivist, po imenu Edi Leskovar, je prišel v gostilno, ko je bila polna gostov. Baje se je zelo čudno obnašal, zato ga je nekdo od domačinov naznanil. Prišla je policija ali vermani, ki so ga v gostinski sobi ubili.³⁰ O tem nas je obvestila Pavla in dodala, da je šla naša zveza s partizani onkraj meje zopet po vodi.

Miniranje elektrarne

V prvi polovici avgusta 1942 je skupina partizanov pod vodstvom komisarja Tomaža napadla elektrarno v Bistriškem grabnu, ki je proizvajala električni tok za Kozje. V Kozjem je bila močna postojanka žandarmerije in policije. Od časa do časa so se tam ustavljali tudi vermani. Nič jim ne bo škodilo, če si svetijo s petrolejko, so modrovali partizani. Borci so podminirali turbinske naprave, druge instrumente pa so razbili. Po opravljeni nalogi so odšli v zasedo v prepričanju, da bodo prišli Nemci na ogled in v hajko. Po izjavi Tomaža so res prišli okrog sedme ure zjutraj. V njihovi patroli so bili samo trije žandarji. Naši so vsekali po njih tako, da sta bila dva na mestu mrtva. Tretji je bil Slovenec in je trdil, da je naš sodelavec. Nihče ga ni poznal in ker je bil v uniformi, je tudi on dobil svoje. Bil je močno ranjen. Naši so ga obvezali in pustili na poti. Ostala dva so slekli in sezuli, saj sta imela dobre škornje. Zaplenili so tudi brzostrelko, dve puški in nekaj municije.³¹ Zadovoljni nad uspelo akcijo so se vrnili v tabor.

³⁰ Seznam akcij, ki ga je napravil celjski deželni svetnik kot prilogo k poročilu o položaju v mesecu juliju 1942, navaja:

»9. 7. 1942 — V gostilni Suhil v Virštanju je bil ustreljen neki sumljiv možki.« (Izvirnik je v arhivu Inštituta za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani.)

³¹ Po spominih Franca Godlerja-Bliska in poročilu orožniške postaje Kozje z dne 14. avgusta 1942 je dogodek potekal takole:

Skupina borcev Kozjanske čete pod vodstvom politkomisarja Franca Sorčana-Tomaža je 13. avgusta okrog 5. ure zjutraj napadla elektrarno v Bistriškem grabnu, približno 1 km jugozahodno od Kozjega. Razstrelili so turbinske naprave in generator, dinamom pa so razbili.

Ko so na orožniški postaji v Kozjem slišali detonacijo, se je vodja postaje z enim pomožnim policistom odpeljal s tovornim avtomobilom v tisto smer. Borci

Na sestanek okrožnega odbora OF

Za 8. julij 1942 je sklicala Pavla posvetovanje okrožnega odbora OF za Kozjansko pri Planini. Četa je takrat bila v Oslešici. Modras, Tomaž, Utaha in jaz smo se napotili na ta sestanek že na predvečer, da bi prišli do določenega mesta na Dobrem polju dovolj zgodaj. Na poti proti Zagorju smo sedli in si nekoliko odpočili. Modras je ugotovil, da imamo do Dobrega polja še dve uri hoda. Predlagal je, da izvedemo medtem še kakšno akcijo. Po vsestranski razpravi je Tomaž predlagal, naj gremo v zagorsko šolo, preženemo učitelje-Nemce in poslopje zažgemo. S predlogom smo se vsi strinjali. Že čez nekaj minut smo se plazili okoli šole. Upali smo, da bomo dobili učitelje v šolskem stanovanju. Vedeli smo, da imajo vsi Nemci orožje, zato jih je bilo treba presenetiti. Prisluškovali smo od vseh strani, toda vse je bilo mirno in tiho. V vasi se je oglasil pes, ki nas je zavohal. Previdni smo morali biti tudi zaradi žandarjev, ker je bila postojanka v bližini. Tudi policijske patrole so večkrat prihajale v vasi, kjer smo se pojavljali, in nam postavljale zasede. Zaradi vsega tega je bila naša previdnost na mestu. Ko smo ugotovili, da je v šoli vse mirno, smo se odločili, da bomo šli v zgradbo. Modras je udaril s kopitom puške po oknu in razbil obe šipi zunanjega in notranjega okna. Poslušali smo nekaj časa, toda v poslopju je bilo vse tiho. Mislili smo, da nas je učitelj slišal, čim smo prišli in se je skril v samem poslopju. Zato smo ravnali zelo previdno. Prvi je zlezal skozi okno Modras, za njim Tomaž, nato jaz; Utaha in Miha sta ostala na straži. Najprej smo pregledali vse prostore v pritličju, toda Švabov ni bilo nikjer. Nato smo pregledali še podstrežje; vendar nismo našli nikogar. Videli smo, da v stanovanju ni perila in obleke. Zaključili smo, da hodi spat v vas ali v žandarmerijo. Takrat je bila ta navada pri nemčurjih že ustaljena, ker so se na ta način hoteli zaščititi pred nami. Po pregledu zgradbe smo se odločili, da zmečemo ves arhiv in knjige v eno izmed sob. Vsi smo trgali knjige in papir metali na kup, da bi tako hitreje gorelo ob zažigu. Vsega papirja in knjig je bil že velik kup. Nad njim smo razbili petrolejko in ga polili s petrolejem. Odrpli smo še drugo okno, da bi imel ogenj dovolj zraka, nato smo zažgali. Ko je šola zagorela, smo jo še nekaj časa opazovali od zunaj. Čim smo ugotovili, da se je ogenj razplamtel, smo odhiteli naprej v prepričanju, da Nemeč v tej zgradbi ne bo več poučeval in potujčeval naših otrok niti ne bo služila sovražniku za postojanko.

Okrog tretje ure zjutraj smo se oglasili na javki pri Kovačevih v Dobrem polju pri Planini. Modras je bil tu že večkrat, zato je vedel, kje mora poklicati sina Otmarja. Potrkal je na stransko okno male kmetske hiše, ki je stala le

---

teh dveh orožnikov niso napadli, ker so se medtem premaknili bliže Kozjemu in na obeh pobočjih nad cesto postavili zasedo. Vanjo je padel vodja orožniškega oddelka iz Kozjega poročnik Bernhardt, ki je bil z dvema pomožnima policistoma prihitel za prvo patroljo. Poročnik Bernhardt in pomožni policist Bračun sta takoj padla, težko ranjenega pomožnega policista Bizjaka pa so borci za silo obvezali. Oba padla so slekli in jima sezuli škornje, nato pa so se z zaplenjeno brzostrelko in dvema puškama in s strelivom umaknili proti Oslici, kjer so tedaj taborili.

Ko sta vodja orožniške postaje in njegov spremljevalec v elektrarni slišala streljanje, sta se v divjem begu čez hrib Kozjek po ovinku vrnila v Kozje. Takoj nato je odšla iz Kozjega še tretja patrolja, ki je poskrbela, da so ranjenega Bizjaka odpeljali v celjsko bolnišnico. Nemci so nato organizirali zasledovalno akcijo, ki pa ni uspela.

nekaj metrov oddaljena od ceste Planina—Sv. Vid. Že čez nekaj minut se je pojavil in nas odpeljal k Pavli in Slavcu, ki sta še počivala na skednju. Skedenj je stal na robu dvorišča in je bil nekoliko oddaljen od ceste. Po kratkem razgovoru smo se sporazumeli, da bo sestanek preko ceste v skali pod cerkvijo Sv. Križa. Otmar nas je odpeljal tja. Bil je že skrajni čas, ker se je že začelo daniti. Za zvezo na kraju sestanka se je Pavla že prejšnji dan pomenila z Jankom (Ivanom Dobrškom), prav tako tudi za prehrano.

Sestanek Okrožnega odbora OF za Kozjansko

Dan je bil lep in sončen. Bila je nedelja, zato je bilo okrog nas mirneje, ker kmetje ob nedeljah ne vstajajo tako zgodaj kot ob delavnikih. Po krajšem tihem razgovoru smo kar pričeli z delom, čeprav je bil napovedan še Marjan Jerin, češ da pride malo kasneje. Pavla je govorila o politični situaciji na terenu Sevnice, Rajhenburga, Brežic in Šentjurja, ki ga je obhodila, o novih zvezah, ki jih je vzpostavila in o situaciji na vzhodni fronti, kamor so bile vedno usmerjene naše misli.

Vedeli smo, da je poraz Nemcev odvisen od stanja na fronti. S fronte pa vesti niso bile vedno dobre, saj so Nemci dolgo napredovali. Zato smo vsi vedno nestrpno pričakovali vesti, da jih Rusi že gonijo nazaj. Nadalje je Pavla nakazala nujnost političnega dela na terenu, ker je le od tega odvisna pomoč, ki nam jo mora nuditi prebivalstvo, in da je prav od naše politične aktivnosti odvisen tudi prihod novih borcev v naše vrste. Vsi smo se zavedali velikega pomena, da pridobimo v partizane domačine, ker bi bila s tem zagotovljena podpora ljudi. Pri delu nas je večkrat prekinil zvon iz bližnje cerkve. Okrog osme ure je Otmarjev brat Franc prinesel zajtrk. Izvlekli smo žlice iz žepov ali izza škornjev, kjer smo pač imeli shranjeno to priljubljeno orodje. Pričeli smo pridno prazniti precej veliko skledo, napolnjeno z dobro zabeljenimi žganci, politimi s svežim mlekom. Pri zajtrku je vladala tišina. Franc je stal poleg nas in nas opazoval pri jedi. Pogleda je metal od enega do drugega, kot bi nas hotel fotografirati. Več izmed nas je opazil njegove poglede. Ko je odšel z izpraznjeno posodo, se je začela razprava o njem in o pomenu njegovih pogledov. Njegovo obnašanje se nam je namreč zdelo zelo sumljivo. Pavla se z našo ugotovitvijo ni strinjala. Prepričevala nas je, da je zelo predan naši stvari, da je zelo delaven in da ga lahko pošlje, kamor je potrebno ter da izvrši vsako nalogo ob vsakem času. Nadalje je pojasnila, da je bil res v Nemčiji na delu od leta 1940, da pa se je vrnil in da ga zaradi boleznih staršev tudi Nemci ne silijo nazaj. Da je zelo predan, nam je dokazovala tudi s tem, da prinese poln nahrbtnik sanitetnega materiala iz Sevnice kar podnevi. Končno je Pavla zaključila, da o njem ne smemo dvomiti, ker ga je preizkusila. Če ne bi bil pošten, bi lahko izdal že več sestankov, ki sta jih imela z Mihom. Kljub tehtnim besedam Pavla vseh le ni mogla prepričati. Ves dan smo bili zelo previdni.

V nadaljevanju programa razgovorov smo razpravljali o razpoloženju ljudi na terenu. Miha je poročal o stanju s področja Lesičnega, Pilštanja in Kozjega, Slavc pa s terena Prevorje, Loka, Grabne in Zagorje.

Okrog 11. ure je Franc pripeljal že napovedanega Marjana Jerino, bivšega učitelja in tedanjega prometnika iz Sevnice. Prišel je v kratkih hlačah

s kolesom. Marjan je poročal o razmerah v Sevnici in v Revirjih, s katerimi je bil tudi povezan, saj je po potrebi opravljal še kurirska pota med Revirji in našim okrožjem. Prinesel je ekrazit ali »žajfo«, kot smo to razstrelivo imenovali. Ekrazit smo uporabili za miniranje železniške proge Sevnica—Blanca in kasneje tudi na progi Zidani most—Rimske Toplice. Okrog 12. ure nas je presenetil dokaj čuden obisk. Na straži je Slavc opazil, da se je zganilo grmovje v oddaljenosti 80—100 m. O tem nas je takoj obvestil. V pripravljenosti smo vsi naperili puške v smer sumljivega premikanja. V oddaljenosti kakih 50 metrov sta se v polnem profilu prikazala dva moška v vermanskih uniformah. Pavla je takoj rekla, da sta naša. Čeprav smo ju videli neoborožena, ni dosti manjkalo, da bi postala žrtvi svoje lahkomišelnosti. Bila sta Otmar Kovač in Tovornikov iz Sv. Vida. Vračala sta se z nedeljske obvezne vaje s Planine. Franc jima je povedal, da imamo sestanek pod cerkvijo v skali. Za obisk sta se odločila, da bi izvedela razne novice in dobila smernice za nadaljnje delo. Opozorili smo ju, naj drugič ne prihajata v uniformi in vnaprej nenajavljena, ker se sicer lahko pripeti nesreča.

Okrog 13. ure smo dobili kosilo. Z delom smo nadaljevali ob 14. uri.

Zaključki razgovorov so bili naslednji:

1. politično delo na terenu je treba okrepiti. Na teren Radeče, Zidani most, Rimske Toplice in Laško, s katerim imamo slabe stike, gre Peter;
2. izvede naj se široka propaganda na terenu za odhod v partizane;
3. četa mora razviti dejavnost na vsem terenu, ki ga obsega kozjansko okrožje;
4. spremeni se komandno vodstvo čete: komandir čete bo Modras, ker se je četa pod Antoneskom premalo akcijsko udejstvovala. Komisarja čete Modrasa zamenja Franc Sorčan-Tomaž;
5. več pozornosti je posvetiti previdnosti in konspiraciji.

Okrožni odbor OF je zasedal v naslednjem sestavu: sekretarka Pavla-Tončka Čeč in člani Modras-Janko Skvarča, komandir čete, Tomaž-Franc Sorčan, komisar čete, Miha-Svetozar Čoporda, politični delavec, Slave-Peter Šprajc, politični delavec, Marjan Jerin, železniški uradnik iz Sevnice, Peter-Pavel Baloh, politični delavec, Ivan Ivanuš iz Rogaške Slatine (ki pa takrat ni bil prisoten).

Ker nisem poznal ne terena ne ljudi na področju Radeč, Zidanega mosta, Rimskih Toplic in Laškega, kamor so me poslali na politično delo, smo se dogovorili, da gre z menoj Modras, ki je nekoliko poznal teren in ljudi. Spremljala naju je manjša patrola, da bi v teh krajih izvedli tudi akcije in razvili aktivnost še v tem delu okrožja, kajti do sedaj tod ni bilo ničesar slišati o partizanih.

Na politično delo

Na večer 9. julija je krenila patrola devetih mož na čelu z Modrasom v smeri proti novemu terenu. Pot nas je vodila skozi vas Marof, prelaz Lesično v Bistriški graben in na Bohor. Bohor smo zapustili pri Stari žagi, nato pa krenili proti vasi Golobinjak mimo naselja Praprotno in preko Rudenika.

V naselju Njivice smo se ustavili pri znani postojanki pri Nežki.³² Malo smo se okrepčali, povprašali za novicami in odšli naprej preko vrha Ješivec pod vrhom Lisce mimo zaselka Selce na Sv. Lovrenc. Po polurni hoji smo dospeli v Lokavec, ko je že svitalo. Ustavili smo se pred majhno kmetijo ali bolje povedano kajžarijo, prislonjeno v strmo hribovje Kozja in od treh strani obdano z gozdom. To je bil dom Gustla Požina, ki je nudil pomoč že v jeseni in pozimi leta 1941, je pojasnil Modras in nato potrkal na okence.³³ Kaj kmalu se je prikazal na vratih majhen mož, utrujenega obraza, star okrog 40 let. Nasmehjan nas je pozdravil in povabil v hišo. Modras mu je moral odgovarjati na vprašanja, ker se že dolgo nista videla. Gustl je poiskal kruha in slanine za naše lačne želodce. Zbudila se je tudi njegova gospodinja, s katero smo se prijazno pozdravili kot dobri prijatelji. Pripravila nam je toplo mleko in kar dobro smo se okrepčali. Po zajtrku in razgovoru nas je Gustl peljal v skedenj. Res, bil je že dan, mi pa utrjeni, razen tega je pretila nevarnost, da nas vidi kdo od sosedov, če bi slučajno zavil h Gustlu. Skedenj se je držal hiše in vstop je bil možen s podstrešja, kar je bilo pripravno zaradi hrane.

Okrog 11. ure smo se spočiti prebudili in že je prihitel Gustl s pletenko sadjevca, da nam pogasi žejo. Razvil se je razgovor o vsem mogočem. Ne da bi Gustl opazil, smo od njega dobili podatke o legi hiše, točen kraj županova stanovanja in druge podatke o občinskem uradu Loka pri Zidanem mostu, kamor smo se napotili zvečer na akcijo.³⁴ V razgovoru sem pojasnil Gustlu, da ostanem v teh krajih na političnem delu. Tega je bil zelo vesel, ker je vedel, da bo imel z nami stalne stike. Omenil sem, da ne poznam krajev niti ljudi. Takoj je bil pripravljen, da me seznanim s svojimi znanci in z našimi simpatizerji. Ponudil mi je tudi oskrbo in prenočišče vsaj za čas, ko se bom seznanjal z okolico.

V akciji na občino Loka pri Zidanem mostu

Do našega prihoda ljudje v teh krajih niso slišali kaj več o partizanih. Da bi pri njih vzbudili zanimanje za naš boj, smo že zvečer napravili pohod na občino Loka pri Zidanem mostu. Akcija nam je popolnoma uspela. Odnegli smo večjo količino živilskih kart, nekaj denarja, dva radioaparata, pisalni stroj in nekaj malenkosti. Župana nismo našli doma. Ker nas je to jezilo,

³² Nežka, poročena Povodnik, doma iz Njivic.

³³ Avgusta Požina so nacisti aretirali 23. oktobra 1942.

³⁴ Po najinem (Tone Ferenc, Lojze Požun) mnenju skupina ni prišla na to področje takoj po 9. juliju 1942, temveč kakih štirinajst dni pozneje. Okupatorski dokumenti izpričujejo, da je skupina 10 do 15 partizanov nekaj dni pred 26. julijem krenila s področja Planine v gozdove proti Zabukovju. Nato je v noči na 26. julij na posestvu jeseni 1941 izseljenega Pajona v Podgorju pri Zabukovju izvedla večjo preskrbovalno akcijo. Naslednjo noč so jo opazili kosci v Polju blizu Lisce, popoldne 27. julija pa so opazili dva v Razboru.

Avtor je tudi časovno zamenjal obe akciji, ki so ju izvedli v kratkem časovnem zaporedju in za kateri so imeli izhodišče pri Gustlu Požinu. Železnico pri Gračnici so napadli v noči na 29. julij, občino Loka pri Zidanem mostu pa v noči na 31. julij 1942.

smo občino zažgali. Za zaključek smo izstrelili nekaj strelov in nato odnesli plen proti Kozjemu.³⁵

Drugi dan je bilo mnogo govora, kako močna vojska je bila v Loki in da ni nihče varen življenja. Občina ni pogorela, ker so ogenj še pravočasno pogasili. Urad so takoj prenesli v Zidani most, kamor se je zaradi varnosti preselil tudi župan.

Čez dan smo bili zopet v gozdu v bližini Gustlove hiše. Ves dan nas je oskrboval z jedjo in s pijačo. Ko smo mu povedali, kje smo bili ponoči, je bil zelo vesel, da smo Švabe postrašili.

Minirali smo železniško kretnico na Gračnici pri tovarni lesne galanterije

Gustla smo vprašali za lego in druge podrobnosti o železnici in galanterijski tovarni pri Rimskih Toplicah. Domačini imenujejo kraj, kjer je ta tovarna, Gračnica. Takoj je vedel, da mislimo zvečer udariti na drugo stran. Prav rad nam je postregel z vsemi podatki in obljubil, da nas pelje do železnice. Njegovo pripravljenost smo nagradili z zaupnim sporočilom, da bomo minirali železniško kretnico.

Zvečer nas je Gustl spremljal po gozdni poti sredi pobočja Kozjega. Še podnevi nas je pripeljal do soseda Mihe Flisa. Miha je imel skromno hišico na obronku Kozjega, kjer je živel s štiričlansko družino. Bajtica sama mu ni mogla nuditi dovolj kruha za vse, zato je hodil na delo v tovarno lesne galanterije na Gračnico. Bil je že star Modrasov znanec. Večkrat mu je nudil stanovanje in hrano, pomagal je partizanom in ranjencem v jeseni in pozimi leta 1941.³⁶ Ker je bil zaposlen v tovarni, nam je zlahka in brez obotavljanja dal takoj vse podatke. Obenem je prosil, naj je ne zažgemo, ker daje kruh naj-

³⁵ Skupina, ki je štela 10 do 12 partizanov se je Loki približala nekaj pred polnočjo z več strani. Izpred vaške kapele nasproti občine so vrgli kamen skozi odprto okno županove pisarne in čakali na odgovor. Župan Karner in njegova žena sta takoj nato iz sosedne spalnice neopazno zbežala skozi zadnja vrata na sosedovo dvorišče, kjer sta se potuhnila in tam čepela do jutra. Borci so nato razbili okno v pritličju, zlezli v pisarno, vlomili v omare in vzeli okoli 500 krušnih in 100 maščobnih kart ter okoli 1000 nakaznic za krompir. Vzeli so tudi velik pisalni stroj. Na stopnišču so vključili cestno razsvetljavo in iz županove pisarne v prvem nadstropju odnesli manjši pisalni in razmnoževalni stroj. V županovi spalnici so vzeli nekaj obleke, odejo in dva radijska aparata. Razbili so vso pisarniško opremo ter se nekaj po polnoči na dogovorjeni znak umaknili iz kraja.

Zjutraj je iz Sevnice prišlo 20 policistov, ki so nekaj časa zasledovali partizane. Na pobočju za občinskim poslopjem so našli razbit večji pisalni stroj, drugega uspeha niso dosegli.

Partizansko skupino so naslednjo noč opazili v Okroglici, kjer je spraševala za pot na Lisco. 1. avgusta zvečer je bila v Ledini pri Sevnici, 4. avgusta v Bregu pri Zidanem mostu, kjer je pretgala telefonski vod ob železnici, 5. avgusta zvečer pa pri trgovcu Imperlu v Razboru, kjer je izvedla večjo preskrbovalno akcijo. Nato je odšla proti Lisci.

³⁶ Sedemčlanska skupina revirskih partizanov je po napadu na Hrastnik 26. decembra 1941 prišla v Lože h kmetu Matevžu Deželaku. Skupino je vodil Janko Skvarča-Modras. Od tam so odšli v Lokavec h kmetu Mihi Flisu, kjer so ostali približno deset dni. Družino Deželakovih so nacisti 15. maja 1942 izselili v Nemčijo, Miho Flisa pa aretirali 25. oktobra 1942.

revnejšim ljudem tega pasivnega področja. Zagotovili smo mu, da je ne bomo požgali. Potem nas je vodil prav do tovarne. Bila je topla mesečna noč. Modras je postavil tričlansko zasedo s puškomitraljezom na križišče ceste, ki je vodila iz Rimskih Toplic v Lokavec in v tovarno. Patrola je dobila ukaz, naj ne ustavlja sovražnika, če bi prišel, ampak naj nanj takoj strelja. Drugi smo pripravljali ekrazit s strelnimi kopicami in gorilne vrvice za mino. To smo hitro napravili, vendar je iz zasede zaregljal naš puškomitraljez, še preden smo bili gotovi. Zaseda je na precejšnjo bližino opazila petčlansko švabsko patrolo. V zmedu je eden od naših zaklical »Stoj«, nakar so jo Švabi ucvrli kar v Savinjo. Borci so iz zasede za njimi izstrelili še rafal. Na to regljanje smo se umaknili in pogledali, kaj se dogaja. Ko smo zvedeli, da so Švabi poskakali v Savinjo, smo se vrnili in dokončali delo. Čez deset minut je kretnica že zletela v zrak.³⁷ Po tem smo se vsi umaknili višje v gozd in čakali, kaj bo. O eksploziji je bil takoj obveščen Zidani most in Rimske Toplice. Čez pol ure sta že prišli dve močni vojaški patroli, prva iz Zidanega mosta, druga iz Rimskih Toplic. Čez eno uro so že bili na poškodovanem mestu delavci s potrebnim orodjem in materialom za popravilo. Delali so vso noč. Prvi vlak je vozil šele naslednjega dne ob 7. uri.

Vsi smo bili zelo zadovoljni z uspehom prve akcije. Pričakovali smo, da bodo Švabi hajkali po gozdovih Kozjega. Zato smo jim na glavni stezi pripravili zasedo. Čakali smo ves dan, toda zaman. Zvečer je po opravljeni nalogi osemčlanska patrola krenila nazaj po isti poti v tabor čete v Oslešici. Sam sem ostal v teh krajih na političnem delu.

Politično delo

Na neznanem terenu in med neznanimi ljudmi se nisem počutil najbolje, saj razen Gustla in Mihe nisem poznal nikogar. Razmišljal sem, kako in kje naj začnem. Končno sem se odločil, da poprosim Gustla, da me spremlja do vseh svojih znancev. No, in ko bi obiskal vse njegove, pa bi šel še k Mihovim. Res sem napravil tako in delo je bilo kar uspešno. Gustl me je že naslednjega večera spremljal k bližnjemu sosedu Golétu, ki je bil oddaljen deset minut. Mož je bil z obiskom zadovoljen in pripravljen nuditi vse, kar je mogel. Izrazil je željo, naj ga večkrat obiščem in povem novice. Povabil me je, naj v sili prespim pri njem. Še isti večer sva z Gustlom odšla v sosednjo vasico Mrzlo planino k Mlinarjevemu Lojzétu. Gustl ni hotel z menoj v hišo, počakal je zunaj. Doma sem našel gospodarja in ženo. Spočetka sta bila redkobesednejša, končno sta mi zaupala in povedala tudi svoje mnenje o Nemcih. Opozorila sta me, da je nevarno hoditi ponoči po tej vasici, ker hodijo včasih skoznjo tudi nemške patrole. Opazil sem, da je bolj boječ, zato sem se kmalu poslovil z napovedjo, da bom še prišel, kljub temu da je nevarno. Ko sem se sešel

³⁷ Po okupatorskih dokumentih je napad potekal takole:

Napad na železnico je izvedla skupina 12 do 15 partizanov. Ko so minirali, je zaseda udarila na dvočlansko patrolo železniške zaščite, ki se je vračala z obhoda iz Rimskih Toplic proti Zidanemu mostu. Patrola je pobegnila ob Savinji proti Zidanemu mostu. Potem so sledile štiri eksplozije, ki so uničile kretnico na mestu, kjer se železnica odcepi proti tovarni. Na tem tiru so promet vzpostavili ob pol štirih, na drugem pa tri četrt na šest zjutraj.

z Gustlom, me je le-ta smeje vprašal, kako je bilo. Na kratko sem mu povedal o pogovoru z Mlinarjevima. Nato je dejal, da je Lojze dober, pošten in da Nemce zelo sovraži. Rekel pa je tudi, da je zelo bojazljiv. Nato sva se ta večer napotila še k tretjemu znancu. Obiskala sva srednjega kmeta Jurkovška na Mrzlem polju, ki je imel osem ali devetčlansko družino. Bilo je že okrog 11. ure ponoči in otroci so v glavnem že spali v sobi po klopeh. Gospodinja je bila v hlevu. Z gospodarjem sva kmalu postala prijatelja. Ob sadjevcu je tekel pogovor, kot da sva že stara znanca. Pomenila sva se o političnem položaju, o fronti in o odnosu Nemcev do naših ljudi. Bil je velik sovražnik Nemcev in tudi korajžen. Prav tako gospodinja ni kazala nobenega strahu, ko sem se ji predstavil. Ob slovesu sem obljubil, da bom še prišel, pa sta oba hkrati odgovorila, da se lahko oglasim kadarkoli.

Ko sva na povratku napravila zaključek o najinih obiskih, sva bila kar zadovoljna. Tako se je začelo moje politično delo v teh krajih. Gustl me na nadaljnjih poteh ni več spremljal, ker se je poznanstvo s prebivalci od večera do večera bolj širilo. Vsak od dotedanjih znancev mi je priporočil še svojega znanca ali soseda. V kratkem času je narasla mreža zaupnikov in simpatizerjev in zajela že vso bližnjo okolico. Ljudje so me sami opozarjali, v katero hišo naj ne grem.

Naslednji teden sem odšel k Mihi, da sva se zmenila za načrt dela. Tudi z njim je šlo delo kar dobro od rok. Miha se je kar v tovarni zmenil z sodelavci za datum in čas, ko jih bom obiskal. S pomočjo Mihe sem prodril v naselja Lokavec, Lože in Šmiklavž. Naš dober sodelavec je postal Blatnik,³⁸ ki je imel gostilno na križišču oziroma na odcepu ceste, ki je peljala v Lokavec in se je stekala na cesto Jurklošter—Rimske Toplice. Na tem križišču so Švabi radi postavljali zasede. Dobra obveščevalna služba je z Blatnikovo pomočjo mnogo pripomogla, da Nemci na tem mestu niso imeli sreče.

V Ložah sem spoznal Jerneja Lapornika. Ta hiša je že imela zveze s političnimi delavci in partizani,³⁹ zato je bil Jernej zelo zadovoljen, da bo z mojo pomočjo v stalni povezavi s partizani. Jernej je kasneje organiziral bližnje sosedo, ki so bili potem močna opora pri našem delu. Obvestil me je o politični pripadnosti svojih sorodnikov, Sirkovih iz Šmiklavža.⁴⁰ Čeprav se prej nismo poznali, smo imeli kasneje pri tej hiši močno postojanko. V hiši je bila gostilna in za sosede ni bilo nič čudnega, če se je pri njih ustavil kak tujec. Tja sem lahko prišel tudi podnevi.

Dobro se je razširjala mreža zaupnikov in simpatizerjev OF tudi pod Kozjim v smeri Loke in Zidanega mosta. S pomočjo Mlinarjevega Lojza sem dobil zvezo s kmeti vasice Žirovnica. To vasico so sestavljale štiri precej

³⁸ Sovražnik je bil kmalu obveščen o novem političnem delavcu na terenu. Orožniška postaja Zidani most je 24. avgusta 1942 poročala trboveljskemu gestapu, da je bil pri Martinu Blatniku v Vodiškem 14 »moški, star 25—30 let, srednje velik, brez brade, v belosivih pumparicah, črnem suknjaču, s črnim klobukom z zavahanimi kraji in s črnimi visokimi čevlji, čez roko hubertus plašč in aktovkco, na suknjiču pa znak Štajerske domovinske zveze«.

³⁹ V Ložah so že 10. oktobra 1941 ustanovili terenski odbor OF, ki so ga sestavljali Jernej in Franc Lapornik, Matevž Deželak, Vincenc Seme, Martin Krašovec, Ivan Gaberšek in Ferdo Gorišek. Tu se je tudi ustavil Štajerski bataljon, ko se je vračal z brežiškega pohoda. Matevž Deželak ga je nato vodil do šmarješkega mostu čez Savinjo.

⁴⁰ Jožeta Sirka so nacisti aretirali 10. junija 1942.

močne kmetije. Vsi prebivalci so bili med seboj složni in politično napredni. Z Mlinarjem sva se dogovorila, da se bo pogovoril s kmetom Bornšakom in mu vnaprej povedal, da ga bom obiskal. Kmetje so bili tedaj že obveščeni, da pogosto prihajajo v vasi gestapovci, preoblečeni v partizane, in da se naslednjega dne vračajo s policijo po tistega, ki jim preveč zaupa. Zato je bilo prav, da so ljudje vnaprej vedeli, da jih bom obiskal, da bom tako in tako oblečen ter da mi je ime Peter. Le tako so lahko spoznali, da sem pravi.

Nekega večera proti koncu julija sem bil prvič v vasi Žirovnica. Oglasil sem se najprej pri Bornšaku, ki me je obvestil, da so vsi sosede dobri in vsi naši pristaši. Sam me je nagovarjal, naj se oglasim tudi pri drugih. Moj namen je bil oglasiti se pri vseh, vendar zaradi konspiracije nisem hotel omeniti, da sem že bil pri katerem izmed njih. Zato sem mu dejal, da ta večer nimam časa, da pa se bom mogoče kdaj kasneje zglasil pri drugih. Še isti večer sem obiskal soseda Medveda. O obeh sem dobil najboljši vtis. Tudi Medved me je nagovarjal, naj se zglasim pri sosedih, češ, da so vsi dobri. Naslednji večer sem obiskal še druga dva soseda. Že po prvih besedah sta mi oba omenila, da vesta, da sem bil prejšnji večer pri Bornšaku in pri Medvedu. Spoznal sem, da so se med seboj že pomenili in tega nisem tajil. Ta večer sem se o vsem pogovoril tudi s Kajtno in Jurgelom. Vsi so mi obljubili pomoč v prehrani in prenočišče za četo, čim pride v te kraje. Omenili so, da vedo za naš napad na občino v Loki in na železnico pri Rimskih Toplicah. Odobravali so naše akcije s poudarkom, da je prav, če je Nemce strah. V to vas sem tudi kasneje lahko prišel podnevi ali ponoči in vedno sem bil dobrodošel. Žirovnica je bil kraj, kjer sem že sredi avgusta ustanovil prvi odbor OF. Zanimiv je bil naš prvi sestanek. Vsem sem govoril o našem delu, o bodočih nalogah, o našem cilju — dokončnem izgonu Nemcev in še o marsičem. Govoril sem jim tudi o organizaciji OF in da bodo oni sestavljali odbor OF. Takrat so se vsi uprli, češ da bodo sicer pomagali našemu gibanju, da pa nočejo biti v odboru in tudi nihče od njih ni hotel biti sekretar. Končno smo se domenili, da se bomo večkrat skupno pogovorili o vseh nalogah, jaz pa da se bom vedno zaradi varnosti oglašal pri Kajtni, nakar bo sklical ostale. Tako sem dosegel, da so izpolnili nalogo. Pozneje sem jim povedal, da že delajo kot odbor OF in zakaj se tega imena bojijo. Smeje so mi dejali, da sem jih dobro pripravil in da je res vseeno.

Mlinarjev Ivan je pomagal, da smo zveze razširili tudi v Zidani most. Bil je Lojzetov brat. Dostavljal je poročila o vojaških transportih in o času patroliranja žandarmerije in policije. Okrog sebe je zbiral somišljenike, zbiral je denar in drugi material za naše potrebe. Preko Lojza sem dobil zvezo z dr. Matkom, zdravnikom iz Radeč, ki je potem pošiljal sanitetni material in razna navodila za uporabo zdravil. Dajal nam je tudi denarne prispevke.

Med zelo delavnimi sta bili železniški uradnik Česen iz Zidanega mosta in neki Nestl iz Radeč. Oba sta delala za OF, povezana z drugimi sodelavci. Od njiju sem dobival vsa obvestila in podatke o posameznikih iz teh krajev. Česen mi je osebno prinašal ali tedensko pošiljal po Ivanu Mlinarju poročila o vseh vojaških transportih, o zagrizenih Nemcih in o tem, kaj žandarmerija ve o našem delu in o OF. Nestl in Česen sta me prva opozorila, da se naj varujem, ker me zasleduje žandar Vernik iz Zidanega mosta. Izjavil je, da me mora dobiti. Podnevi je hodil v civilni obleki po vaseh, včasih celo preoblečen v berača. Nekajkrat so me kmetje obvestili, da je vpraševal za menoj nek

človek včasih boljše včasih slabše oblečen. Rekel jim je, Ja ima zame nujno obvestilo in da me mora najti. Že prej sem poučil naše ljudi, kdo je in kaj hoče od mene. Na ta način ni mogel uspeti. Hodil je okrog tudi v uniformi s patrolo in vpraševal ljudi o meni. To je bil dokaz, da me je nekdo prijavitel. Vernik je izjavljal, da mu je znano, da sem v teh krajih in da mu bo uspelo dobiti me. Bil je bivši jugoslovanski žandar, ki je ostal v službi nemške žandarmerije. Bala se ga je vsa okolica. Večkrat je prišel k ženi Mihe Flisa, ki je z otroki ostala doma, ko so Miho odpeljali v taborišče. Grozil ji je z bajonetom in revolverjem, da jo bo ubil, če ne bo povedala, kje so »banditi«.

V vasici Kozje je živela družina Covnik. Oče je bil upokojeni rudar iz Trbovelj. Njegov sin je bil prej v Franciji, toda vrnil se je še pred okupacijo in je stanoval z družino pri očetu. Zaposlen je bil kot uradnik pri železnici v Zidanem mostu. Z njegovo pomočjo sem vzpostavil že drugo zvezo z Zidanim mostom. Lojze Covnik je bil tudi blokfirer; to funkcijo je moral prevzeti, ker je dobro obvladal nemški jezik. Tako so povedali tudi njegovi sosedje. Vsi so ga poznali kot poštenjaka in velikega sovražnika Nemcev. Poznal je vse prebivalce v svojem rajonu. V teku enega meseca sem se spoznal z vsemi poštenimi stanovalci v tem delu. Bilo jih je okrog dvajset. Zanimivo je bilo, da sem sklenil poznanstvo samo s kmeti. Na tem področju je bilo tudi več kajžarjev, za katere pa so kmetje trdili, da so »vroči« za Nemce. Tod so kmetije raztresene, zato sem mogel delati na terenu le zvečer, če sem hotel obiskati vse. To pa sem moral storiti, saj je vsak posameznik veliko pomenil. Ko še nisem dobro poznal ljudi, me je bilo v marsikateri hiši strah, kajti dostikrat sem bil sam med več možmi. Strah me je bilo, ker sem bil oborožen le s pištolo kalibra 5 mm na municijo za flobert. Pištolica je bila bolj za strašilo kot za obrambo.

V začetku avgusta 1942 sem se ustavil v vasici Radež nad Loko. Teren mi je bil znan že od prej, zato sem potrkal nenapovedano pri nekem kajžarju. Zanimalo me je, kako gledajo kajžarji na našo borbo. Ko sem mu pojasnil, da sem partizan, se je nekoliko prestrašil, vendar je strah kmalu premagal. Na mizo je prinesel kruha in vina. Zaradi previdnosti sem zahteval, naj najprej sam poskusi, nakar bom tudi jaz jedel. Res je začel prvi jesti, vendar je takoj pripomnil, da ne bi nikdar dal zastrupljene hrane. Ko sva končala pogovor o nalogah OF, sva se razgovorila še o drugih rečeh. Povedal je, da je bil pred prvo svetovno vojno v Nemčiji v Gladbecku, Essenu in po drugih krajih. Ker sem bil rojen v Gladbecku, sem omenil, da poznam v Trbovljah nekega Baloha, ki je bil tudi v Nemčiji. Ta izjava ga je kar dvignila s stola in oba z ženo sta hkrati povedala, da sta bila v tujini pri Balohu na stanovanju. Takoj sem ga vprašal za priimek, ker sem se spomnil, da sta mi oče in mati povedala, da so bili v Gladbecku pri njih na stanovanju neki Železniki. Zelo je bil navdušen nad tem, da poznam njegovega nekdanjega dobrotnika. Nisem ga mogel več voditi za nos. Povedal sem mu, da sem Balohov sin. Ni takoj verjel, ampak je najprej spraševal za nekatere podatke o materinem bratu. Šele, ko sem na vse točno odgovoril, je verjel in najino prijateljstvo je bilo sklenjeno. Na mizi so se pojavile še klobase. Od tega dne je bila borcem in aktivistom Železnikova hiša vedno odprta. Položaj njegove kajžarije je bil za nas zelo ugoden, ker se je nahajala na samem, zato smo bili večkrat njegovi gosti. Pomagal je tudi pri obveščanju, pri kurirskih poslih in pri vsem, kjer je bilo potrebno.

Pri »Raubšicu«

Nekega večera, ko je bil Železnik dobre volje, nam je zaupal, da je strasten divji lovec in da nima nobene puške. Navedel je imena nekaterih okoliških lovcev, ki niso vneti za našo stvar, ki pa imajo puške, čeprav so jih Nemci vsem drugim odvzeli. To je pomenilo, da so se nanje zanesli in so jim orožje pustili. Železnik nas je prosil, da bi mu dali puško in nekaj nabojev. To, kar si je tako želel, smo mu dali že naslednjega večera. Od tega časa se ga je prijelo ime »Raubšic«. Jernej Železnik in njegova žena sta tudi pomagala, da sem dobil nove zveze s kmeti iz bližnje in daljnje okolice. Njegova strast do divjega lova je tudi nam večkrat izboljšala drugače zelo enostaven jedilni list. Zveza z njim je bila zelo trdna. Pri njem smo imeli javko za novince, sredi leta 1944 pa tudi obveščevalni center.

Politično delo mi je uspevalo bolj, kot sem si mislil. Število zaupnikov je raslo iz dneva v dan. V dveh mesecih sem se povezal s posamezniki po naseljih proti Savi: Breg, Ročica, Loka, Zidani most in Radeče. Uspelo mi je navezati dobre stike z nekaterimi somišljeniki v Rimskih Toplicah, Šmiklavžu in Ložah. V Lokavcu, Rimskih Toplicah, Ložah in Šmiklavžu so mi bili močna opora Gustl, Miha in Jernej, proti Savi pa Lojze Mlinar in njegov brat Ivan, Covnik, »Raubšic«, Česen in Nestl.

Na poročanje okrožnemu odboru OF

Že v juliju 1942 smo razdelili kozjansko okrožje na terene in tako tudi razmestili politične delavce. Običajno smo se politični delavci in komandno vodstvo čete sestajali vsakih štirinajst dni. Po zadnjem takem sestanku smo se ločili v noči od 14. na 15. avgust. Razšli smo se v Topolovem nad Zagorjem v bližini kapelice, potem ko smo se dogovorili, da se dobimo čez štirinajst dni na istem mestu. Nič nismo govorili o tem, kaj bo, če bo lepo ali slabo vreme. Vedeli smo le, da se moramo zbrati na tem mestu 28. avgusta ob deveti uri zvečer. Razšli smo se po terenu, četa pa je odšla na akcije po programu v smeri Rogaske Slatine.

28. avgusta je bilo lepo sončno vreme. Zaradi pogostih zased sem se odločil potovati iz smeri Zidanega mosta kar podnevi že prejšnji dan, da bi prišel kljub morebitnim oviram pravočasno na sestanek. Dan 28. avgusta sem preživel že skrit v gozdu približno 150 m oddaljen od dogovorjenega mesta za sestanek. Dan je bil vroč in bilo mi je kar prijetno v gozdu. Izbral sem si tak položaj, da sem videl h kapelici in na pot, ki je vodila mimo. V čakanju se mi je dan zdel dolg in ni ga hotelo biti konec. Okrog četrte ure popoldne je nastal živahen promet po cestah iz Sevnice proti Planini in iz Kozjega proti Lesičnemu, z druge strani pa iz Prevorja proti Lesičnemu. Brnenje avtomobilov ni pomenilo nič dobrega, saj je to pomenilo premik vojaštva in policije s ciljem, da nas uničijo. Z večjim prometom na cesti se je pojavil tudi močan lajež iz bolj oddaljenih krajev, ki pa je kasneje pojenjal. To sem si znal pojasniti, ker smo partizani poznali navado Nemcev, da so ob svojih premikih vedno zabičevali prebivalcem naselij, da morajo zapreti pse. Drugače bi namreč po pasjem laježu sledili njihovemu premikanju. Okrog sedme ure zvečer je prišla po poti mimo kapelice Pavla. Po gozdu sem se previdno

približal poti in dal znak, da sem že na mestu. Pavla se je napravila, kot da me ne sliši, napravila ni nobene kretnje, le na tiho mi je rekla, naj pridem za njo v gozd naokrog. Čim sva se sestala skrita v gozdu, mi je rekla, da je nocojšnja javka verjetno izdana in da moramo biti previdni. Pritrdil sem ji in povedal, da sem že dve ali tri ure poslušal brnenje avtomobilskih motorjev po okoliških cestah. Oba sva se strinjala, da moramo ta večer posebno paziti, da nas Nemci ne dobijo. Nato je povedala, da je bila pred dvema dnevoma v Brežicah, kjer je sprejela obvestilo, da se je četa borila z Nemci pri Rogaški Slatini in da je v tej borbi padlo nekaj partizanov, nekaj da jih je bilo ranjenih in nekaj ujetih; število padlih in ujetih ter njihova imena ji še niso bila znana. Povedala je še, da je bilo nekaj tovarišev iz Rajhenburga, Sevnice in Planine aretiranih. Iz tega je sklepala, da je bila na terenu izdaja. Najin pogovor je tekel zelo tiho, oči pa so opazovale na vse strani. Sluh je dojemal vsak šum in vid ugotavljal povzročitelje. Okrog pol devete se je stemnilo, vendar ni bilo temno, ker je bilo nebo jasno in je luna obsevala travnike in gozdove. Ob četrtna deset sva sklenila, da bom odšel previdno v bližino javke in dal dogovorjeni znak. Oprezno sem izkoriščal vse sence in spremljal vse šume na poti do javke. V eni roki sem držal bombo, tako imenovano kragujevčanko, v drugi pa pištolo. Ko sem prišel v bližino kapelice, sem oddal dogovorjen znak »pss-pss«. Odziva ni bilo nobenega. V okrilju teme sem postal še kakšnih deset minut. Ker ni bilo nobenega odziva, sem previdno krenil nazaj. Ugibala sva, zakaj ni drugih, pa sva ugotovila, da bodo verjetno zaradi polne lune prišli kasneje. V tišem razgovoru in v stalni pripravljenosti sva čakala do pol enajstih. Ponovno sem se odločil, da še enkrat pogledam, če je kdo prišel na dogovorjeno mesto. Čim sem prišel v bližino kapelice, sem slišal korake dveh moških v travi. Po njihovih premikih sem ugotovil, da se bližata dogovorjenemu mestu. Iz tihega šepeta in po njihovih postavah sem razbral, da sta to četni komisar Tomaž in politični delavec s terena Rogaške Slatine Ivanuš. Takoj sem se oglasil s »pss, pss« in dobil enak odgovor. Ko smo se oddaljili približno 150 metrov od dogovorjenega mesta, sem jima povedal, da je javka najbrž izdana in da se moramo takoj odstraniti iz tega okolja. Pavla je pozdravila tovariša in pogovor je takoj stekel o vseh doživljajih čete in o stanju na terenu. Ni še poteklo deset minut, ko nas dvignejo močni rafali v oddaljenosti 300 metrov zračne črte. Takoj smo vedeli, da je četa naletela na zasedo in da moramo to mesto takoj zapustiti, ker je obstajala nevarnost, da nas Švabi obkolijo. Odločili smo se za umik proti Bistrici. Nismo še prešli sto metrov, ko je pred nami v razdalji 50 metrov počilo dračje. Ustavili smo se in se obrnili nazaj, ker je bilo očitno, da preži na nas zaseda. Drevesa so metala sence in tako zaseda ni vedela, kod se pomikamo. Zato smo odšli brez pozdrava iz pušk in strojnic. Umikali smo se po gozdu proti Sv. Vidu. Že smo bili v globini gozda okrog 150—200 metrov, ko se je na nas usula toča krogel z več strani. To nas je trenutno zmedlo, da se nismo mogli takoj orientirati, v katero smer bi bil umik najboljši. V tem hipu se je zgrudil Ivanuš, politični delavec iz Rogaške Slatine,^{40a} ki je prišel s Tomažem. Drugi smo se odločili za umik čez strmi hrib v smeri Prevorja. Že nekaj časa pred tem je bilo toplo vreme, ki je močno posušilo listje tudi v gozdu. S hojo po

^{40a} Ivan Ivanuš-Vid ni padel pri Topolovem, temveč je bil ustreljen kot talec v Mariboru dne 4. novembra 1942.

Narodni heroj
Tončka Ceč-Roza,
okrožna sekretarka
KPS za Kozjansko.
Sredi novembra 1942
jo je nemška policija
skupaj z ujetimi
in padlimi borci
Savinjskega bataljona
razkazovala v Celju
(Fototeka
Muzeja revolucije LRS,
Ljubljana)

suhem listju smo vzbujali vtis, da nas je najmanj petdeset. Slišati nas je bilo po gozdu daleč naokrog, zato so vse zasede streljale v našo smer. Listje in vejevje je padalo po nas od vseh strani, tako da smo se morali ustaviti, da smo lahko ugotovili smer, odkoder prihajajo strelji. Končno smo spoznali, da se moramo umikati bolj na desno. Vendar tudi tukaj nismo imeli sreče. Na razdalji 100 metrov nas je tudi s te strani čakala zaseda. Prisiljeni smo bili, da se umaknemo nazaj na hrib. Potem smo še večkrat spreminjali smer. Vsi prepoteni in izmučeni smo se ob pol dveh ustavili v gozdu sredi strmega hriba. Morali smo si nekoliko oddahnuti, saj so nam pojemale že zadnje sile. Vsi smo bili enotni v tem, da je sovražnik zbral močne sile okrog nas in da se bomo iz tega izvlekli le z velikim trudom in s posebno srečo. Pavla je predlagala, naj pregledamo žepe in izločimo vsakršno pisanje in slike. Vse smo dali v pisemski

ovoj, ki smo ga vtaknili pod korenine velike bukve. Pavla je priložila še važno pismo za pokrajinski komite. Nato smo nadaljevali pot po gozdu strmo v hrib in podpirali drug drugega. Streljanje za nami še ni ponehalo. Končno smo prišli na vrh. Nismo vedeli, kje smo in ura je kazala pol treh. Zato smo se z naglico spustili navzdol po gozdu. Tudi tukaj je bilo listje suho in je šumelo pod nami kot da prihaja cela četa. V dolini smo čuli pasji lajež, ki pa je čez nekaj časa utihnil. Še petdeset metrov in na jasi bomo. Predlagal sem, da se za nekaj časa ustavimo v gozdu in ocenimo položaj. Pavla in Tomaž sta sedla, jaz pa sem odšel na opazovanje. Nekaj minut sem stal ob robu gozda v senci. Nič sumljivega nisem slišal, zato sem se pomaknil približno deset metrov na jaso. Ocenil sem, da je jasa široka kakih 80 in dolga okrog 200 metrov. Proti koncu jase je stala kajžica z gospodarskim poslopjem, jasa pa je bila obsajena s sadnim drevjem. Ko sem tako stal in ocenjeval položaj, se mi je nenadoma zazdelo sumljivo, da ne slišim psa, ki smo ga vendar prej na poti po hribu navzdol slišali. Čeprav nisem videl ničesar sumljivega, sem vendar povedal tovarišema o svojih dvomih v navidezni mir. Bližalo se je jutro in morali smo se hitro odločiti, kam nas bo vodila nadaljnja pot. Na tem mestu nismo mogli ostati, ker bi nas zajela dnevna hajka. Ko sem jima opisal kraj, sem rekel, da bi bilo najbolje, če obkrožimo jaso. Po mojem občutku jo je bilo nevarno prečkati, čeravno ni bila široka. Tomaž je dejal, da mu je kraj znan in da smo v bližini Prevorja, kar je bilo točno. Predlagal je, naj zaradi bližajočega se jutra, čimprej nadaljujemo pot kar preko jase, prvi da bo šel on, nato Pavla in zadnji jaz. Pripravila sva pištoli in stisnila bombi v roke in tako smo krenili na jaso, oddaljeni 5 do 6 metrov drug od drugega. Z vso potrebno previdnostjo smo jo pričeli prečkati. Nismo bili 30 metrov od roba gozda, ko so že zaregljale strojnice in puške in vsule ogenj po nas izpod jablane, oddaljene 20 metrov. Ne vem točno, kako je potem bilo. Vem samo, da sem se vrgel na hrbet in se potem po trebuhu pognal deset metrov nazaj v kolovoz, kjer sem počakal, da je prenehalo streljanje, nakar sem se pognal dalje. Rafali so znova začeli kositi proti meni. Srečno sem dosegel gozd in po njem na vzhodni strani obkrožil jaso, se zopet obrnil proti severozahodu in se pomikal ob gozdnem robu vzporedno s cesto Lesično—Prevorje, ki je bila oddaljena 200 do 300 metrov. Takoj, ko sem dosegel gozd, sem slišal strel iz pištole. Mislil sem, da si je končal življenje Tomaž, ker je bil zelo verjetno ranjen in ni mogel uiti Švabom. Kasneje so ljudje povedali, da je Tomaž padel in da je pokopan v Kozjem. Pavlo so Nemci ranjeno v nogo ujeli, jo mučili v celjskih zaporih in nato poslali v taborišče Auschwitz, kjer je proti koncu leta 1943 umrla.⁴¹

⁴¹ O dogodkih okoli Zagorja pri Pilštanju govori nekaj okupatorskih poročil.

21. avgusta 1942 je župan iz Pilštanja obvestil orožniško postajo Kozje, da so zjutraj opazili taborni ogenj in partizanskega stražarja v gozdu posestnika Ignaca Romiha v Zagorju. Nemci so takoj angažirali del 72. rezervnega policijskega bataljona iz Krškega in 50 vermanov iz Pilštanja. Našli so taborni ogenj, tabor pa prazen.

27. in 28. avgusta je sovražnik izvedel očiščevalno akcijo v tistem prostoru. O nji je poveljnik redarstvene policije Alpenland 29. avgusta 1942 poročal:

»Od 27. 8. 1942 akcija v okolici Zagorja, zahodno od Pilštanja z dvema četama zaščitne policije in četo vermanšafta. Dosedanji uspeh: 1 bandit ustreljen, 2 ranjena ujeta, med njima 1 kurirka. Lastne izgube: 1 ranjen.«

(Izvirnik je v arhivu Inštituta za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani.)

Pohod nazaj v kraj političnega dela

Zopet sem ostal sam na neznanem terenu. Ko sem se umikal ali bolje rečeno begal ob robu gozda, sem imel pregled nad prevorsko cesto. Videl sem, kako se skupine vermanov in vojaštva pomikajo proti Prevorju. Težko mi je bilo pri srcu ob misli, da sem od tolikih tovarišev ostal sam. Hitel sem naprej z vsemi močmi, saj sem vedel, da bodo Nemci hajkali skozi gozdove, čim se zdani. Zato je bila moja edina misel, čimprej in čimdalj od teh krajev. Okrog šeste ure zjutraj sem se ves onemogel zavlekel v nek večji grm ob robu gozda, odkoder sem imel vsaj nekoliko pregleda po okolici. Od napora in prečute noči sem bil močno utrujen, toda zaspati nisem upal. Okrog osme ure sem šele ugotovil, da sem tik ob kolovozu, zato sem se premaknil na varnejše mesto. Odšel sem globlje v gozd. Tam sem ostal do tretje ure popoldan. Ko sem tako ždel v grmovju, sem nevede potegnil z roko čez obraz. Začutil sem, da imam ves obraz krvav. Nisem vedel, ali me je ranila krogla ali pa sem krvav zaradi udarcev ob vejevje in grmovje na umiku. Lice sem si grobo očistil z robcem. Nato sem se odločil, da bom še podnevi nadaljeval pot, ker ponoči ne bi vedel ne kod ne kam. Po polurni hoji sem prišel do neke hiše. Pred hišo je kmet nakladal gnoj na voz. Vprašal sem ga, kam vodi pot. Nekaj časa me je opazoval, saj sem bil krvav in raztrgan, nato pa mi je povedal, da gre ta pot proti Dobju. Približno sem se znašel. Kmalu sem prišel v bližino vasi. Obšel sem jo in se napotil v smeri proti Volušu. Napravil sem načrt, da bom prespal pri dveh starih ženskah, s katerima sem se poznal od prihoda na Kozjansko. Takrat smo se bili seznanili in razšli kot veliki prijatelji. Spomnil sem se njunega povabila, naj se oglasim pri nji, čim nas pot privede mimo. To mi je bilo sedaj zelo dobrodošlo. Okrog sedme ure zvečer sem končno prišel do hiše naših dobrotnic. Opravljale so to in ono doma in me opazile, preden sem prišel do hiše. Bil sem precej zdelan in krvav, zato me nista takoj spoznali. Čim sem se jima dovolj približal, sta se spomnili name in me spoznali. Skrbelo ju je, kaj se mi je zgodilo. Povedal sem jima samo, da so me Nemci preganjali. Več jima nisem hotel reči, da se ne bi ustrašili in me iz

Orožniška postaja Kozje je 29. avgusta 1942 poročala:

»V noči na 29. avgust 1942 je policijski bataljon iz Krškega pod vodstvom policijskega majorja iz Krškega napravil akcijo v smeri proti Zagorju. Akcije so se udeležili tukajšnji vermani in pomožni policisti z naše postaje.

Okoli 9. ure in 30 minut so se avtomobili s policisti vrnili. Na avtomobilu so pripeljali enega ustreljenega in enega težko ranjenega bandita, ki pa je nato na nosilih pred našo postajo umrl.

Istčasno so na našo postajo pripeljali lahko ranjeno voditeljico organizacije, imenovano »Pavla«.

Preiskali smo obleko banditov in našli znesek okoli 1328 RM in visoke škornje padlega poročnika Bernhardta.

Ranjeno Pavlo so s policijskim rešilnim avtomobilom prepeljali v brežiško bolnišnico, trupli banditov pa spravili v občinsko mrtvašnico v Kozjem. (Izvirnik je v arhivu Inštituta za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani).

Ujeto Tončko Čeč so nacisti pozneje odpeljali v Celje, kjer so jo sredi novembra 1942 skupaj z drugimi zaporniki iz Starega piskra in ujetimi partizani Savinjskega bataljona z Dobrovelj razkazovali in sramotili po mestu. Nato so jo poslali v koncentracijsko taborišče Oswiecim, kjer je 3. novembra 1943 umrla. Po vojni so jo kot predvojno partijsko delavko in organizatoriko narodnoosvobodilnega gibanja v trboveljskem, celjskem in kozjanskem okrožju proglasili za narodnega heroja.

strahu pred Nemci poslali naprej. Povabili sta me v hišo, mi dali vode, da sem se lahko umil, nato pa toplega mleka in kruha. Počutil sem se kot doma, ker sta bili ženici zelo dobri, vendar sem se odločil, da bom pot nadaljeval. Občutek sem imel, da se bom bolje počutil, čim bom sposoben obuditi spomin na dogodke pretekle noči, kar pa bom lahko storil šele, ko bom prišel v Lokavec h Gustlu Požinu. Toda mamici me nista pustili naprej; venomer sta mi prigovarjali in me prepričevali, da se moram pri njiu naspati in odriniti dalje šele naslednji dan. Končno sem pristal, da bom prespal pri njiu. Postregli sta mi z večerjo, nato sta mi dali odejo, da sem odšel spet na skedenj. Čeravno sem bil v povsem drugem kraju, se nisem mogel znebiti občutka, da me bodo Nemci vsak čas napadli. Končno sem od utrujenosti zaspal, vendar me je zbujal vsak najmanjši šum. Tiste noči sem spal zelo slabo. Žjutraj sem vstal, čim se je nekoliko zdanilo. Mislil sem, da bom ženski zbudil le toliko, da se jima zahvalim za gostoljubnost. Bil sem pa močno presenečen; ko sem prišel do hiše, sem videl goreti petrolejko. V kuhinji je žena že kurila. Pozdravil sem in vstopil ter se hotel posloviti. Ona pa mi je rekla, da moram počakati na zajtrk, ker je vstala zato tako zgodaj, da ne bom šel lačen od hiše. Zadovoljen sem bil nad njeno ljubeznivo besedo in vzljubil sem jo še bolj, saj se je zelo brigala zame, ki sem ji bil vendar tujec in me je videla prej samo enkrat v življenju. Ob odhodu me je blagoslavljala in mi zagotavljala, da bo molila za našo srečo in da smo vsi partizani njeni. S solznimi očmi sva se poslovila. Odšel sem z mislijo, da bi bilo na svetu zelo lepo, če bi bili vsi ljudje tako pošteni in dobri, kot je ta starka.

Kolikor mi je bil teren poznan, sem napravil načrt, da grem preko Velikih Gorelic mimo vasi Žigon na Selo in Šmiklavž pri Rimskih Toplicah, preko ceste Rimske Toplice—Jurklošter v Lokaveč. Uspel sem in prišel okrog enajste ure v Lokavec do znanca Gustla. Ostal sem kar ob robu gozda, da ga pokličem, čim se prikaže. Nisem dolgo čakal. Prišel je iz hiše, tedaj sem mu požvižgal in po kratkem obotavljanju je prišel zaradi previdnosti počasnih korakov proti meni. Bil je zadovoljen, da sem se oglasil. Ni poznal strahu kot drugi. Vedno nas je imel za svoje najboljše prijatelje in je delil z nami vse, kar je imel. Na kratko sem mu pojasnil pretekle žalostne dogodke. Kar verjeti ni mogel. Povedal sem mu, da bo verjetno še kdo od naših prišel k njemu, ker so tudi drugi vedeli za to postojanko. Vedeli so tudi, da me bodo našli pri Gustlu, če sem ostal živ. Prinesel mi je nekaj hrane, zvečer pa odejo. Ostal sem kar v gozdu v prepričanju, da bo ponoči prišel še kdo od naših, če se je rešil iz obroča.

Snidenje po nesrečnem dogodku

Naslednjega jutra sem zelo zgodaj zagledal tri moške postave, kako se previdno bližajo Gustlovi domačiji. Ker se je že začenjalo svitati, sem jih lahko spoznal in jim dal znak »pss, pss«. Takoj so mi enako odgovorili in svoje korake usmerili proti meni. Kljub veliki žalosti so se naši obrazi razveselili snidenja. Bili so Modras, Antonesko in Utaha. S pogledi in ne z besedami smo vsi hkrati ugotovili, da smo od štiridesetih ostali samo štirje.

Modras je začel pripovedovati. Četa še ni bila v akcijah na področju Rogaške Slatine. Zato so se odločili, da krenejo v to smer. V bližini Rogaške Slatine so bili na nekem velikem državnem posestvu. Odločili so se, da po-

strelijo živino, da ne bo koristila Švabom. Tako so tudi storili in hlev zažgali.⁴² Policija in vermanšaft sta četo veskozi zasledovali in jo hoteli uničiti. Takoj naslednjega dne po požigu hleva so Švabi skoncentrirali svoje sile. Iz te akcije so borci odhajali šele proti jutru obloženi s plenom, ki jih je oviral. Želeli so se hitro oddaljiti od mesta akcije in se tako izogniti hajkam. S temi so tudi računali. Ustavili so se v gozdu, razporedili zasede in postavili straže, rezerva pa je počivala. Dalje niso hoteli, da ljudje podnevi ne bi opazili njihovega premika, ker bi jih tedaj Nemci gotovo zasledili. Tako so si raje izbrali dobre položaje. Že okrog osme ure so prišle v bližino četnih položajev prve sovražne enote. Naši borci so jih napadli in boj se je začel. Sovražnik ni bil zelo močan, zato je taktiziral. Borbo ji sicer sprejel, vendarle le zato, da s tem da znak drugim, kje se nahaja četa. Borci so spoznali njegovo taktiko in prisiljeni so bili, da se umaknejo prej, preden bi dobil pomoč. Četa se je umaknila, vendar je sovražnik medtem že dobil pomoč. V boju sta bila morda dva partizana mrtva in več ranjenih. Umakniti so se morali zelo hitro, tako da niso mogli odpeljati s seboj vseh ranjencev, ki so padli Nemcem v roke. Tam tudi ni bilo večjega gozdnatega terena, zato so se morali umikati kar čez travnike in njive, kolikor ni bilo boljšega kritja. Za hiter umik niso bili sposobni, ker so imeli s seboj ranjence. Moštvo so razporedili tako, da je en del ščitil umik in s tem preprečeval Nemcem hitrejšo napredovanje. Umikali so se proti Boču. Borba je trajala ves dan. Zvečer so napravili načrt, da se ponoči prebijejo preko ceste Celje—Rogaška Slatina. Bili so zelo utrujeni, zato je bil pohod počasnejši. Paziti so morali tudi na zasede, ki so jih Nemci postavili na več mestih. Proti jutru so jih Nemci zopet izsledili in jih nato preganjali ves dan.⁴³ Ranjenci so bili nesposobni za nadaljnjo hojo. Enega od njih so pustili v gozdu v bližini naših ljudi, do katerih, je izjavil, da bo prišel sam. Drugi ranjenec, Edi Zidarič-Tarzan, doma iz Rajhenburga, pa je želel nadaljevati pot z borci. Bil je močno ranjen v nogo. Bil je težak in so se borci morali menjavati, da so ga lahko podpirali. V Virštanju so ga zvečer pustili pri nekem našem

⁴² Napad na posestvo Luisenhof (Irje) pri Cerovcu (severno od Rogaške Slatine) je organiziral politični delavec Ivan Ivanuš-Vid iz Topol pri Rogaški Slatini. Akcija je bila 20. avgusta 1942.

Seznam akcij, ki ga je napravil celjski deželni svetnik kot prilogo k poročilu o položaju v mesecu avgustu 1942, navaja:

»19. 8. 1942 — 30 banditov je pilo vino pri posestniku Grilu v Irjah pri Rogaški Slatini in povpraševalo za posestvo Luisenhof.

20. 8. 1942 — Napadli so Luisenhof v Rogaški Slatini. Ustrelili so 12 goved, 2 konja in svinjo. Višjemu upravniku so ukradli nakit, obleko in nekaj živil. Skupna škoda 20.000 RM.«

(Izvirnik je v arhivu Inštituta za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani.)

⁴³ Po spominih udeleženca Franca Godlerja-Bliska je boj potekal takole:

Ko je četa odšla s posestva Luisenhof, je že dopoldne doživela nekaj prask. Ker zaradi terena podnevi ni bilo misliti na umik, se je četa zato pripravila za napad. Nemci so se zaganjali vanjo najprej samo z ene strani, da bi jo tako vso privezali nase. Hkrati pa so že sklepali obroč. Prvi sovražnikov naskok so borci s skrajnimi naporji odbili, s ponovnim naskokom pa so Nemci vrgli borce s položaja in udarili nanje še s strani. Tako obkoljeni so se zagnali proti izgubljenim položajem. Tedaj so padli prvi borci, dva pa sta bila ranjena. Ko je sovražnik začel stiskati obroč, se je četa branila na vse strani, Blisk s prvim vodom na levem krilu, Gad s svojim na desnem krilu in Tomov vod v sredini. Spet je bilo nekaj ranjenih. Ko ni bilo več mogoče vzdržati na položajih, je Antonenko ukazal, naj se četa prebije v smeri proti Bohorju. Z naskokom je trideset borcev res prebilo obroč, takoj nato pa je Modras pozval prostovoljce,

mlinarju (verjetno je bilo to pri Bahu).⁴⁴ Izmučeni so šli naprej, da bi še pravočasno prišli do določene javke. Od 35 jih je ostalo le še okrog 20. Bili so lačni in utrujeni. Računali so, da Nemcev ne bo iz Virštanja proti Zagorju; kljub temu so bili previdni. To pot jim je bil velik sovražnik mesec, saj je bilo svetlo kot podnevi. Da ne bi preveč zamudili, so pohiteli, Tomaža in Ivanuša pa so poslali naprej na javko, da bi lahko najavila njihov prihod. Ko so prišli nad Zagorje že bolj proti vrhu hriba, je zaregljalo po njih. Takrat se jim je zdelo, da se je vsulo z vseh strani. Za kakršnokoli komando ni bilo časa. Vsak se je reševal po svoje. Končno se je Modras sešel le še z Antoneskom in Utaho. Umaknili so se proti Bohorju. Zvečer naslednjega dne so šli naprej in prišli h Gustlu, ker so vedeli, da me bodo našli pri njem, če sem še živ, in da bodo zvedeli za usodo drugih. Antonesko in Utaha k temu pripovedovanju Modrasa nista imela kaj več dopolniti, saj sta bila še vedno v mislih pri prijateljih, ki jih morda ni več med živimi. Kljub težkemu položaju, v katerem smo bili, smo vsi obdržali orožje, Antonesko pa je rešil celo svoj puškomitraljez.

Kasneje smo izvedeli, da sta padla Franc Sorčan-Tomaž iz Celja in Kopriva-Gad iz Petrovč. Oba so pokopali v Kozjem. Koliko je bilo ranjenih in ujetih, nismo zvedeli. Od vseh naših pogrešanih borcev in aktivistov smo po osvoboditvi našli le Petra Šprajca-Slavca, ki je ostal živ in se je potem zatekel na Hrvaško.

Prve izdaje na terenu

Po pripovedovanju Ivana Dobrška iz Dobrega polja so se pričele prve aretacije 17. avgusta 1942.⁴⁵ Povod za aretacije je bila izdaja Kovačevega Franca iz Dobrega polja, našega aktivnega sodelavca — gestapovca. Moram

naj rešijo dva ranjenca. Dvajset borcev je planilo nazaj in iznenadilo sovražnika. Ko so prišli do obeh ranjencev, je bil eden že mrtev. Pri reševanju ranjencev je padlo pet borcev. Drugi so se prebijali čez Žusem in pozno zvečer prišli pod Slivnico pri Celju, od koder so poslali poročilo štabu I. štajerskega bataljona na Dobrovljah. Nesla sta ga Tomo in Blisk. (Spomini v arhivu Inštituta za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani).

Nemci navajajo kot datum boja na Boču 20. avgust 1942.

⁴⁴ Ranjenega partizana Edija Zidariča-Tarzana so pustili pri kmetu Antonu Kamenšku pri Sv. Katarini pri Rogiški Slatini, kjer se je zdravil. Ko je čez šest tednov okrevaj, se je napotil za četo. Toda pri Smehovem mlinu v Pristavi je 30. septembra 1942 padel v zaselo vermašafta, ki ga je ustrelila. Roza Tadina, roj. Kamenšek, izjavlja v svojih spominih, da se je neki borec Kozjanske čete, sin rajhenburške babice, po napadu na Luisenhof šest tednov zdravil pri njenem očetu pri Sv. Katarini in je na poti za četo padel pri Smehovem mlinu v Pristavi. Nemški letak o ustrelitvi 144 talcev v Mariboru 2. oktobra 1942 omenja na koncu seznama še, da je bilo od 15. avgusta do 30. septembra v boju ustreljenih 30 partizanov, med njimi »30. 9. 1942 nepoznani bandit pri Rogiški gorici, občina Podčetrtek, okrožje Celje.« Oba vira se ujemata, saj je Rogiška gorica le 4 km oddaljena od Pristave.

⁴⁵ Tega dne je gestapo iz Celja aretirala naslednje: Nežo Dobršek iz Dobrega polja s petimi otroki, mož Ivan Dobršek je ob aretaciji pobegnil, Ivana Križnika iz Dobrega polja, Manka Kovača iz Loke, Florjana in Milko Dobrška iz Mange, oba Jožeta Tovornika, Marijo Kolman roj. Tovornik in Ivana Kranjca iz Sv. Vida, Franca Slugo in Alfonza Juršeta s Planine, Karla in Terezijo Kolman, Franca Jazbinška in Franca Ojstrška z Vrha.

ponoviti, da je imela Pavla v tega človeka polno zaupanje, čeprav smo jo nekajkrat opozorili, da je sumljiv. Vselej ga je vsestransko zagovarjala, vendar je bil resnično gestapovec. To so potrdili aktivisti, ki so bili takrat in še pozneje aretirani. Kovačev Franc je namreč hodil z gestapovci zasliševati in pretepat naše ljudi. To védo Janko Dobršek, Ivan Luskar in Franc Vahčič, ki so bili v zaporu zaradi izdaje. Prvi aretiranci so bili Dobrškovi iz Golobinjaka, oče Florjan, sinova Vincenc in Mihael in tretji sin Ivan iz Dobrega polja. Iz Sv. Vida je bil aretiran Tovornikov oče, sin Janko in hčerka Minka in še nekateri. Ivanu Dobršku je uspelo uiti iz lastne hiše. Pri begu je bil ranjen v nogo, vendar je ušel. Njegovo družino, to je ženo Nežko in pet sinov v starosti od štirih do dvanajstih let, so Nemci odpeljali v taborišče.

S Francem Kovačem je v celjske zapore prihajal tudi njegov brat Otmar, ki je bil spočetka dober, je pa postal njegovo orodje.

Ko so Nemci v noči od 28. na 29. avgust napadli našo četo, je ušel tudi Franc Fajfar-Črtomir, ki smo ga klicali tudi Brko, ker je edini imel velike črne brke. Le-ta se je zatekel v Št. Lenart nad Laškim v naselje Gora k Laporniku. Tam se je javil svojemu znancu, hlapcu pri Laporniku. Tudi Fajfar je bil pred vstopom v partizane hlapec v istem naselju pri sosedu, po domače Šoperju. Njegov znanec mu je dal kruha in žganja. Ker je bil Fajfar utrujen in nekoliko vinjen, ga je njegov znanec nagovoril, naj gre spat na zidanico. Ubogal ga je. Lapornikov hlapec pa je šel po Nemce, ki so partizana prijeli. Fajfar je potem postal orodje gestapa. Izdal je vse, kar je vedel in kogar je poznal. Gestapo ga je vodila s seboj in Fajfar je kazal hiše, kjer smo se kdaj nahajali. Nemci so vzporedno izvajali aretacije.⁴⁶ To so izvajljali naši sodelavci, ki so bili aretirani: Marija Belina in Kovačičeva z Marofa, Vahčič iz Kozjega, Avgust Požin in Miha Flis iz Lokavca.

Izdajalec je bil tudi Franc Mirnik-Marko iz Petrovč, ki so ga ujeli, ali pa se je sam predal ob napadu na četo. Tudi ta je hodil z gestapom po terenu.⁴⁷

Iz okupatorjevih dokumentov je razvidno, da te izdaje še nista mogla povzročiti brata Franc in Otmar Kovač iz Dobrega polja, ker so ju aretirali šele dne 28. avgusta 1942.

28. avgusta 1942 je gestapo iz Celja aretirala naslednje: Ivana, Ano in Mirka Kovača ter Ivana Belaka iz Sv. Vida, Jožefa Vrtačnika iz Podvinj, Martina Luskarja iz Podpeči, Julijo, Miho, Kristino in Ano Dobršek, Karla in Franca Novaka, Franca in Otmarja Kovača iz Dobrega polja, Viljema Gučka iz Skarnice, Konrada Skaleta in Žagarja ter Ivana Robiča iz Lok.

⁴⁶ O aretaciji Franca Fajfarja-Črtomirja je 5. septembra 1942 poročala orožniška postaja Jurklošter:

»28. ali 29. 8. 1942 so pri Šent Lenartu nad Laškim opazili šest banditov. Pet jih je pobegnilo, šestega — Franca Fajfarja, ki je bil svojčas zaposlen pri nekem tamkajšnjem kmetu, pa je eksekutiva iz Laškega ujela. 4. septembra 1942 so prišli člani celjskega gestapa in 20 zaščitnih policistov iz Celja z omenjenim na naše področje in je ta pokazal skrivališče na Volušu, kjer so našli zakopano brzo-strelko in tri puške s strelivom, blizu Marijine vasi pa prav tako zakopano petnajstlitrsko pletenko z oljem, sladkor, kavo, posodo z margarino in okrog 600 nežigosanih nakaznic za krompir ter dobro opremljeno poljsko lekarno. Omenjeni živež lahko izvira iz oplenjene trgovine v Razboru.« (Izvornik je v arhivu Inštituta za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani.)

⁴⁷ Seznam akcij, ki ga je napravil celjski deželni svetnik kot prilogo k poročilu o položaju v mesecu avgustu 1942, navaja:

»23. 8. 1942 — Orožniški glavar Fehleisen je v Pristavi ujel bandita Franca Mirnika, roj. 17. 12. 1923.«

Zaradi izdaje so bili ustreljeni v Celju 15. avgusta in v Mariboru 2. oktobra 1942 mnogi naši sodelavci.⁴⁸

4. novembra 1942 so Nemci ustrelili drugo skupino naših sodelavcev.⁴⁹

Zaradi izdaje in kasneje streljanja naših najožjih sodelavcev je bilo na terenu splošno žalovanje, med ljudmi pa strah pred Nemci. Zaradi takega stanja na terenu zaenkrat ni bilo nobenih pogojev za politično delo. Naša skupina se je zadrževala v letu 1942 v okolici Zidanega mosta, Rimskih Toplic, Laškega in Jurkloštra.

Izdajalca Franc in Otmar Kovač sta prejela zaslužen plačilo, prvi od Ristove čete konec leta 1942 ali v začetku 1943, drugi pa v juliju 1944 od političnih aktivistov okrožja Radeče—Laško.

Maribor, 20. II. 1962.

⁴⁸ 15. avgusta 1942 so v Celju ustrelili: Stanislava in Antona Gračnerja, Marijo in Jožeta Soperja, Martina Deželaka, Jožefino, Ivana in Cirila Lapornika ter Ivana Markla iz St. Lenarta nad Laškim, Miho Preloga s Planine in Karla Pavlinca iz Loke pri Planini.

2. oktobra 1942 so v Mariboru ustrelili: Alojza Platinovška in Franca Kodriča iz Rogaske Slatine, Ivana Laha, Franca in Mihaela Preloga iz Hruševja pri Planini, Florjana, Ivana, Vincenca in Miho Dobrška iz Golobinjeka pri Planini, Mihaela, Ivana in Franca Jazbinska z Vrha pri Planini, Ludvika Luskarja in Jožeta Tovornika iz Sv. Vida pri Planini, Matijo Tacarja in Antona Kovačiča iz Gubnega pri Pilštanju, Franca Novaka in Josipa Mavška iz Dobrega polja pri Planini, Karla Hvalca iz Podloga pri Planini, Karla Robiča s Planine, Henrika Ferliča in Franca Kovačiča iz Lesičnega, Mihaela Oprešnika iz Žeč pri Kozjem, Ivana Mačka iz Kozjega, Franca Černiča in Sava Kladnika iz Sevnice, Hermana Stošerja iz Šmarja pri Sevnici, Ivana Miklavčiča iz Stare vasi pri Krškem, Antona Golnerja iz Rajhenburga, Karla Skoberneta iz Dobij pri Brežicah in ujetega borca Kozjanske čete Milana Blaževiča iz Senovega.

⁴⁹ 4. novembra 1942 so v Mariboru ustrelili: dr. Franca Mozerja, Franca Jevšnika, Alojza Bogoviča, Vilibalda Sotoška ter Ivana in Antonijo Kunej iz Kozjega, Antona Brileja z Vetrnika pri Kozjem, Ivana in Martina Centriha iz Žeč pri Kozjem, Alojza, Andreja in Marto Kolar, Jožeta Mačka in Jožeta Ferliča iz Lesičnega pri Pilštanju, Antona Potočnika in Rozalijo Belak iz Gubnega pri Pilštanju, Jožefa, Angelo in Julijano Hernaus iz Oslešice pri Zusmu, Alojza Zakoška in Antona Novaka iz Žage pri Planini, Mihaela Belino z Marofa pri Pilštanju, Jožeta Vertačnika iz Podvinja pri Planini, Staneta Romiha iz Planinske vasi pri Planini, Ivana Kovača iz Sv. Vida pri Planini, Alojza Tovornika iz Zagorja pri Pilštanju, Ano Bah iz Virštanja pri Podčetrtku, Antona Potočnika iz Podsrede, Ivana Ivanuša iz Topol pri Rogaski Slatini, Ivana in Martina Klavžarja iz Stolovnika pri Brestanici ter Mihaela Volka iz Brežic.